

Ο ΛΟΓΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΩΝΙΚΗ ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΗ

Ο Πλάτων αναγνωρίζει την προμηθεϊκή αποστολή της φιλοσοφίας πρὸς τὸ ἱστορικὸ γίγνεσθαι, γιατί ἔχει ἐμπιστοσύνη στὶς ἠθικὲς δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἀναδεικνύει τὸ φιλοσοφικὸ του ἐγχείρημα ὡς ἀντιστάθμισμα στὴν ἠθικοπολιτικὴ παρακμὴ τῆς ἐποχῆς του¹.

Παρήγαγε ἓνα φιλοσοφικὸ σύστημα μὲ στόχο τὴ διαμόρφωση τῆς πραγματικότητας στὴ βάση ἀρχῶν καὶ γενικῶν ἐννοιῶν μὲ ἐργαλεῖο τὴ διαλεκτικὴ. Ὡστόσο, ἡ πλατωνικὴ φιλοσοφία δὲν εἶναι ἐννοιολογία. Ἡ διαλεκτικὴ μεθοδολογικὴ ἐπεξεργασία τῶν ἐννοιῶν στόχευε στὴ διαμόρφωση καὶ τῆς «πολιτισμικότητάς» τους, δηλαδὴ σ' ἐκείνη τὴ φιλοσοφικὴ ἀποκωδικοποίησή τους ποὺ ἐγγυᾶται ἠθικό-πολιτικὴ ἀνάκαμψη καὶ εἶναι προσανατολισμένη στὴν ἰδρυση τῆς ὀρθῆς πολιτείας μὲ κυβερνήτη τὸν φιλόσοφο-ἄρχοντα. Ὁ ἠθικοπολιτικὸς αὐτὸς προσανατολισμὸς ἔχει γνωστικὸ ὑπόβαθρο: τὴ θεμελίωση τῆς ἐννοίας στὸ σωκρατικὸ ἀξίωμα ταυτότητας γνώσης καὶ ἀρετῆς. Ἡ ἀναγωγή τῶν ἀξιῶν στὸ ἐδραῖο νόημα τῶν ἐννοιῶν ἐνεργοποίησε φιλοσοφικὰ τὴ σύζευξη θεωρητικοῦ-πρακτικοῦ καὶ φιλοσοφικοῦ-πολιτικοῦ². Ἡ ἀναγωγή αὐτὴ ποὺ λαμβάνει χώρα στὴ θεωρησιακὴ δραστηριότητα τῆς συνείδησης προϋποθέτει μιὰ διαδικασία ἐλέγχου τῆς ἀξίας τῆς ἀξίας, διαδικασία δηλαδὴ μὲ φορτίο πολιτισμικὸ καὶ μόχθο γνωσιολογικό-διαλεκτικό· τὸ πολιτισμικὸ φορτίο χαρακτηρίζει τὴ σχέση ἀλληλεξάρτησης ἐννοίας καὶ ἀξίας καὶ ὁ γνωσιολογικός-διαλεκτικὸς μόχθος τὸ διαρκὲ ἐλεγχὸ τοῦ λογικοῦ καθεστῶτος τῆς ἐννοίας. Τὸ ἠθικογνωστικὸ ζεῦγμα (ἐννοίας/ ἀξίας) ὑποδηλώνει ὀργανικὴ σχέση μεταξὺ τῶν δυὸ μεγεθῶν, ἡ ὁποία ἔχει ἀδιαμφισβήτητης ἀξίας λειτουργικότητα στὴ βιούμενη πραγματικότητα. Τὰ πολιτιστικὰ διαπιστευτήρια τῶν ἀξιῶν ἐδράζονται στὰ γνωστικά

1. Πβ. Ζ' Ἐπιστ., 325b-e. Σχετικὰ πβ. Κ. ΔΕΣΠΟΤΟΠΟΥΛΟΥ, *Μελετήματα Φιλοσοφίας*, σειρά III, Ἀθῆναι, ἐκδ. Παπαζήση, 1982, σσ. 110-114.

2. Πβ. ΠΛΑΤΩΝΟΣ *Πολιτ.*, 473d, 540b, *Πολ.*, 293e, Ζ' Ἐπιστ., 326a-b, 328c, 340e-345c, 351c-d. Γιά τὴ σύνδεση φιλοσοφίας καὶ πολιτικῆς, πβ. ΑΙ. ΚΟΥΡΕ, *Φιλοσοφία καὶ Πολιτεία, Εἰσαγωγή στὴν ἀνάγνωση τοῦ Πλάτωνα*, 2η ἐκδ., Ἀθῆναι, ἐκδ. Ἀλεξάνδρεια, 1993, σ. 13. Πβ. ἐπίσης καὶ F. M. CORNFORD, *Ἡ ἀγραφὴ φιλοσοφία*, Ἀθῆναι, ἐκδ. Ἑρασμος, 1990, σσ. 18-20.



πρωτεΐα τῶν ἐννοιῶν. Ἡ σχέση αὐτὴ στὴν πλατωνικὴ ὀπτική εἶναι εὐεργετική καὶ ἐποικοδομητική.

Ἡ πλατωνικὴ διαλεκτικὴ ἔχει προμηθεϊκὸ χαρακτήρα καὶ βασίζεται στὴ διαμόρφωση τῆς λογικῆς ὑπόστασης τῆς ἔννοιας, στὴν ἐνότητα καὶ αὐτοτέλειά της. Τὴν ὑπόσταση αὐτὴ θὰ ἀναδείξει ἡ διαλεκτικὴ μέσω συλλογιστικῆς διαδικασίας ποὺ ὁδηγεῖ στὴν προσέγγιση τῆς οὐσίας στὴ βάση τῆς θεμελίωσης ἀρχῶν³. Αὐτὴ ἡ διὰ τῶν ἐννοιῶν δύναμη τῆς διαλεκτικῆς τὴ μετατρέπει ἀπὸ πειραστικὴ σὲ γνωριστικὴ⁴ καὶ ἀναδεικνύει τὴ λογικὴ συνοχὴ τοῦ συστήματος, τὸ ὁποῖο ἀπαιτεῖ ὄχι μόνο θεωρία ἐμπνευστικὴ ἀλλὰ καὶ μέθοδο κανονιστικὴ.

Ὁ προμηθεϊκὸς χαρακτήρας τῆς πλατωνικῆς διαλεκτικῆς ἔχει τὶς ἀπαρχές του στὴ σωκρατικὴ μαιευτική⁵. Ἡ δικαίωση τοῦ σωκρατικοῦ ἐλέγχου, ποὺ εἶναι ἡ ἀναζήτηση τοῦ οὐσιώδους, ἡ ἀνεύρεση τῆς σημασίας τῶν ἐννοιῶν⁶, καθὼς μόνον ἔτσι θὰ ἦταν δυνατὴ καὶ ἡ ἀπόδοση ὁρισμοῦ⁷, στιγματίζει τὴν πλατωνικὴ διαλεκτικὴ, ἡ ὁποία στόχο ἔχει τὴν προσέγγιση τῆς ιδέας⁸, τὸ σῶσιμο τοῦ νοήματος τῶν γενικῶν ἐννοιῶν⁹ ἢ ὅρων, ποὺ πρέπει νὰ ἀναφέρονται σὲ ἔννοιες γένους, σὲ καθολικὲς ὀντότητες¹⁰. Ἐπιδιώκοντας τὴν ἐνότητα, τὴν ἀλήθεια¹¹ καὶ

3. Πβ. Πολιτ., 533c.

4. Πβ. ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ, *Μετὰ τὰ Φυσικά*, 1004b 25-30: «Περὶ μὲν γὰρ τὸ αὐτὸ γένος στρέφεται ἡ σοφιστικὴ καὶ ἡ διαλεκτικὴ τῇ φιλοσοφίᾳ, ἀλλὰ διαφέρει τῆς μὲν τῷ τρόπῳ τῆς δυνάμεως, τῆς δὲ τοῦ βίου τῷ προαιρέσει. Ἔστι δὲ ἡ διαλεκτικὴ πειραστικὴ περὶ ὧν ἡ φιλοσοφία γνωριστικὴ».

5. Κατὰ τὸν Κ. Δεσποτόπουλο, οἱ ἱστορικὲς προϋποθέσεις τῆς διαλεκτικῆς τοῦ Πλάτωνος ἦταν ὁ διάλογος, ἡ σοφιστικὴ, ἡ ρητορικὴ, ἡ φιλοσοφία ὁρισμένων προσωκρατικῶν, τοῦ Ζήνωνος προπάντων, καὶ ὁ φιλοσοφικὸς λόγος τοῦ Σωκράτη, πβ. *Φιλοσοφία καὶ Διαλεκτικὴ*, Θεσσαλονίκη, ἔκδ. Βάνιας, 1990, σ. 136. Γενικώτερα γιὰ τὴν ἐπίδραση τοῦ σωκρατικοῦ λόγου στὴν πλατωνικὴ γραφὴ, πβ. καὶ THOMAS C. BRICKHOUSE – N. D. SMITH, *Socrates on Trial*, – Oxford, Clarendon Press 1989, σσ. 210-211.

6. Πβ. WALTER PATER, *Plato and Platonism (A series of lectures)*, N.York, Greenwood Press, Publishers, 1969, σσ. 162-3.

7. Πβ. ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ, *Μετὰ τὰ Φυσικά*, 1078b 20-30.

8. Κατὰ τὸν Ε. Μουτσόπουλο, στὴ διαλεκτικὴ τοῦ Ζ' βιβλίου τῆς πλατωνικῆς Πολιτείας, οἱ ιδέες ὀντολογικῶς προηγούνται τῶν ἐννοιῶν, γνωσιολογικῶς, ὅμως, ἔπονται αὐτῶν, πβ. *Νόησις καὶ Πλάνη*, Ἀθήναι, 1961, σ. 34.

9. Πβ. D. M. ARMSTRONG, *Nominalism and Realism, Universals and Scientific Realism*, Vol. I, Cambridge 1978, σσ. 66-67. Γενικότερα ἐπὶ τοῦ θέματος πβ. καὶ R. I. AARON, *The theory of Universals*, Oxford, Clarendon Press, 1967², σσ. 216-241.

10. Πβ. Θ. ΠΕΛΕΓΡΙΝΗ, *Ἐμπειρία καὶ Πραγματικότητα*, Ἀθήνα, ἔκδ. Καρδαμίτσα, 1988², σσ. 402-404.

11. Πβ. Πολιτ., 511 b-c, 532a, 533a, 533b - 534c, 539c-d. Μέν., 75d-e. Φαίδ., 99e-100a. Φίλ., 58a, 61a, 61e. Ζ' Ἐπιστ., 341d.

τὴν οὐσία¹² ἢ διαλεκτικὴ θεματοποιεῖ τὸ πέρασμα ἀπὸ τῆ διάνοια στὴ νόηση, ἀναδεικνύοντας τὴν ἐκλεπτυσμένη γνωσιοθεωρητικὴ τῆς ἀποστολῆς καὶ τὰ ἐκλεκτικά τῆς ἐρείσματα στὴν ἔδρα τοῦ νοητοῦ¹³. Μὲ τὴ μετάβαση ἀπὸ τῆ διάνοια στὴ νόηση ἡ διαλεκτικὴ θέτει τὸ ζήτημα τῆς ἀρχῆς στὴν πλατωνικὴ φιλοσοφία στὴ βάση τοῦ λόγου¹⁴. Καὶ ἡ παρουσία τοῦ εἶδους εἶναι αὐτὴ ποὺ μπορεῖ νὰ ἐκπληρώσει τὴν ἀλήθεια τοῦ λόγου. Ἡ διαλεκτικὴ, ὡς ὑψηλὴ διανοητικὴ δραστηριότητα, ἀναδεικνύει τὸ εἶδος¹⁵, τὴν ἔννοια γένους, δένει τὴν ἀλήθεια μὲ τὴ γνώση καὶ προβάλλει ἔτσι τὸ λόγο τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας. Ἐν προκειμένῳ ἐπιστρατεύει τὴ νόηση γιὰ νὰ διερευνήσῃ τὰ ἀληθινὰ ὄντα¹⁶, τὴν οὐσία τῶν ἀρχῶν, νὰ θεμελιώσῃ τὶς ἀρχές αὐτὲς τὶς ὁποῖες ἀπλὰ ἀνακαλύπτει ἡ διάνοια¹⁷, ποὺ βρίσκεται μεταξὺ δόξας καὶ ἐπιστήμης¹⁸.

Ὁ χαρακτήρας τῆς πλατωνικῆς διαλεκτικῆς στὰ διάφορα στάδια ἐξελιξῆς τῆς εἶναι διαδικαστικὸς καὶ ἐσωτερικὰ λογικὸς ὡς πρὸς τὴν ἀναζήτησιν τοῦ εἰδικοῦ-μερικοῦ καὶ τὴν ἀναγωγὴν τοῦ στὸ καθολικόν¹⁹, ποὺ θὰ διαμορφώσῃ τὶς καλύτερες προϋποθέσεις γιὰ τὴν ἐμφάνισιν τῆς γνώσης, τὴν ἐμφάνισιν τῆς ιδέας. Ὁ χαρακτήρας αὐτὸς συνίσταται στὰ ἑξῆς:

α. Στὴν ἐφαρμογὴ τῆς ἐπαγωγικῆς μεθόδου, ὥστε ἀπὸ τὶς μεμονωμένες περιπτώσεις νὰ ὀδηγηθοῦμε στὸ καθολικὸ συμπέρασμα. Ἡ ἐπαγωγικὴ μέθοδος ἐντοπίζεται, κυρίως, στοὺς πρώιμους διαλόγους.

β. Στὴ διαδικασία ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὴν ὑπόθεσιν, ἡ ὁποία εἶναι γόνιμη καὶ ἀποδοτικὴ, καθὼς προϋποθέτει τὸν ἔλεγχο. Τὸ ὑποθετικὸ ἐκδηλώνεται ὡς πρώιμο, πρόσφορο γιὰ ἔλεγχο καὶ τὸ βεβαιωτικὸ ὡς ὄριμο, γιὰτὶ εἶναι εὐλόγα ἐξαρτημένο ἀπὸ τὸ αὐτόθετο τῆς ἀρχῆς.

12. Γιὰ τὴ συνάρτησιν οὐσίας καὶ ἀλήθειας ἐνδεικτικὰ πβ. *Πολιτ.*, 490a, *Φαῖδρ.* 247c, καὶ *Θεαίτ.*, 187a-c. Γιὰ τὴ συνάρτησιν ἀλήθειας καὶ παιδείας, καθὼς καὶ γιὰ τὶς δυὸ ἐκδοχὲς τῆς ὀνομασίας τῆς ἀ-λήθειας στὸν Πλάτωνα πβ. καὶ τὸ δοκίμιον τοῦ M. HEIDEGGER, *The meaning of the cave*, *Great Thinkers on Plato*, edited and selected by Barry Gross, N. York, Capricorn books, 1969, σσ. 283-284.

13. Πβ. τὴν τετμημένη γραμμὴν τῆς *Πολιτείας*, 510-511a. Ὁ διαφορισμὸς τῆς ἔδρας τῆς γνώσης τῆς διαλεκτικῆς ἀπὸ τὶς ὑπόλοιπες ἔδρες τῆς γνώσης συνοπτικὰ ἀποδίδεται στὸ 533b-d τῆς *Πολιτείας* καὶ στὸ 58d-e τοῦ *Φιλήβου*.

14. *Πολιτ.*, 532a-b: «καὶ ὅταν τὶς τῷ διαλέγεσθαι ἐπιχειρῇ ἄνευ πασῶν τῶν αἰσθήσεων διὰ τοῦ λόγου ἐπ' αὐτὸ ὃ ἔστιν ἕκαστον ὁρμᾶν».

15. Πβ. ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ, *Μετά τὰ Φυσικά*, 987b 35-37: «καὶ ἡ τῶν εἰδῶν εἰσαγωγὴ διὰ τὴν ἐν τοῖς λόγοις ἐγένετο σκέψιν (οἱ γὰρ πρότεροι διαλεκτικῆς οὐ μετεῖχον)».

16. Πβ. *Πολιτ.*, 477a, 478d, 479d, 597a. *Συμπ.*, 211e. *Φαίδ.*, 66a-67b, 78d-e, 79a. *Φίλ.*, 58a, 59d-e.

17. Πβ. *Πολιτ.*, 533b-e, 511b.

18. Πβ. *Πολιτ.*, 477b-c, 478c-d, 533d-e. *Φαῖδρ.*, 248b. *Τίμ.*, 51 d-e. *Φίλ.*, 11c.

19. Πβ. *Πολιτ.*, 596a6-8: «Εἶδος γὰρ ποὺ τί ἐν ἕκαστον εἰώθαμεν τιθεσθαι περὶ ἕκαστα τὰ πολλὰ οἷς ταυτὸν ὄνομα ἐπιφέρομεν». Πβ. καὶ *Θεαίτ.*, 185e.

γ. Στη μέθοδο της διαλεκτικής (είναι ή μέθοδος με την οποία συλλαμβάνουμε αυτό που είναι: «ὡς αὐτοῦ γέ ἐκάστου περί ὃ ἔστιν ἕκαστον»)²⁰, που έχει ως βασικό ἄξονα τή διαίρεση καί τή σύνοψη, καί τόν φορέα της, τόν διαλεκτικό φιλόσοφο (εἶναι αὐτός που λαμβάνει τήν οὐσία τοῦ πράγματος: «Ἡ καί διαλεκτικόν καλεῖς τόν λόγον ἐκάστου λαμβάνοντα τῆς οὐσίας;»)²¹, ὁ ὁποῖος εἶναι καί συνοπτικός²².

δ. Στη γνωστική βεβαιωτική ὑπόσταση τῆς διαλεκτικής, ὅπως αὐτή τονίζεται στήν Πολιτεία, 533d: «ἡ διαλεκτική μέθοδος μόνη ταύτη πορεύεται, τὰς ὑποθέσεις ἀναιρουῖσα, ἐπ' αὐτήν τήν ἀρχήν ἵνα βεβαιωσῇται». Ὁ βεβαιωτικός της χαρακτήρας προκύπτει: 1) ἀπό τήν ἴδια τήν πορεία της· ἡ διαλεκτική εἶναι «μέθοδος»²³, ἔχει τρόπο (ἐάν τις ὀρθῶς μετῇ)²⁴ καί ὁδηγεῖ στή θέα τοῦ ἀγαθοῦ²⁵. εἶναι ἕνα εἶδος δύναμης κατὰ τήν Πολιτεία²⁶. «Πορεύεται» ἔχοντας στήν ἀρχή ἀρνητικό καί ἀναιρετικό²⁷ χαρακτήρα, ὁ ὁποῖος μεταστρέφεται καί γίνεται θετικός, ἀλλάζει δηλαδή ποιοτικά. Ἡ θετική αὐτή μεταστροφή τῆς διαλεκτικῆς τῆς προσδίδει ἐσωτερικότητα²⁸ στή βεβαιωτική της ἐποπτεία ὑπό τήν ἐξῆς ὀπτική: «ἀξιοποιεῖ» τήν ὑπόθεση καταστρέφοντάς την καί διαγιγνώσκοντας τήν ὥριμη στιγμή τῆς πτώσης της. Ἡ ὑπόθεση πρέπει νά γίνει «ἀνυπόθετον», δηλαδή νά μετατραπῇ ἀπό ἀρχή σέ θεμελίωση, σέ ἀλήθεια. Ἡ μετατροπή αὐτή θά γίνει στή βάση τῶν ἰδεῶν²⁹ καί προϋποθέτει τήν ἐσωτερική δράση τῆς διαλεκτικῆς, ἡ ὁποία ἀφαιρεῖ τόν ἰντελλεκτουαλισμό ἀπό τὸ νοησιαρχικό της χαρακτήρα καί τόν μετατρέπει σέ λογικό, γιατί παράγει λόγο ἐννοιολογικά ἐνοποιημένο καί συλλογιστικά συντελεστικό τῆς ἀντικειμενοποίησης τῆς ιδέας. Ὁ λόγος αὐτός βασίζεται: 1α) Στή διεξοδικότητά του, που ἐπιβεβαιώνει τήν ἀποδεικτικότητα του καί ἐπιρρωνύει τήν πειθώ του. Ὁ πλατωνικός λόγος χρησιμο-

20. Πολιτ., 533b1.

21. Πολιτ., 534b3-4.

22. Πολιτ., 537c7: «ὁ μὲν γὰρ συνοπτικός διαλεκτικός».

23. Πβ. Πολιτ., 533b-c καί Φίλ., 16e. Πβ. ἐπίσης καί ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ, Τοπικά, 101b4-5, ὅπου διαλεκτική: «ἐξεταστική γάρ οὐσα πρὸς τὰς ἀπασῶν τῶν μεθόδων ἀρχὰς ὁδὸν ἔχει». Γιά τή διαλεκτική ὡς μέθοδο πβ. καί R. ROBINSON, *Plato's earlier Dialectic*, Oxford, O.U.P., 1953², σσ. 62-63. Κατὰ τόν συγγραφέα ἡ μέθοδος περιλαμβάνει μία συνεχῆ προσπάθεια μέ πετυχημένες διαβαθμίσεις μακρᾶς διαδικασίας. Εἶναι μία «διέξοδος», ἕνα εἶδος ταξιδιοῦ ἢ ἐρευνας καθαρά διανοητικῆς.

24. Συμπ., 210a.

25. Πβ. Συμπ., 209e7-8, Φαῖδρ., 250c3-4.

26. Πολιτ., 532e: «λέγε οὖν τίς ὁ τρόπος τῆς τοῦ διαλέγεσθαι δυνάμεως, καί κατὰ ποιά δέ εἶδη διέστηκεν, καί τίνες αὐτῶν ὁδοί;». Πβ. ἐπίσης καί Φίλ., 57e.

27. Γιά τόν ἀναιρετικό χαρακτήρα τῆς διαλεκτικῆς πβ. καί COLLINGWOOD, *On Metaphysical Method in Plato*, *Great Thinkers on Plato*, ἐνθ. ἀνωτ., σσ. 296-270.

28. Πβ. R. ROBINSON, ἐνθ' ἀν., σ. 73.

29. Πβ. Πολιτ., 511b-c.

ποιεί τόσο το μύθο, την αλληγορία, όσο και τη λογική εξήγηση που στόχο έχει όχι μόνο την παρουσίαση της απόβλεψης αλλά και την αποδοχή της. Γι' αυτό το λόγο δίπλα στη μεταφυσική θεώρηση υπάρχει και λογική ακολουθία και επιχειρηματολογία. 1β) Στη δυναμική που αναπτύσσεται από το πέρασμα από τον έναν όρο στον άλλο, πέρασμα ποιοτικό, έσωτερικό, λογικό, θετικό³⁰. 2) 'Ο βεβαιωτικός χαρακτήρας της διαλεκτικής προκύπτει και από την έδρα της γνώσης στην όποια λαμβάνει χώρα, τη νόηση³¹. 'Η νόηση της δίνει βεβαιωτική υπόσταση, καθώς: 2α) στοχεύει στην ουσία κάθε πράγματος, 2β) δίνει το λόγο του πράγματος, εφόσον υπόσχεται σταθερότητα και ένότητα, και 2γ) θεμελιώνει τη γνώση στην ιδέα καταγγέλλοντας το ανυπόστατο της άγνοιας. Νόηση, έννοια και ιδέα αποτελούν πλέον μία ανεξάρτητη αντικειμενική σύνδεση ως προς τα γνωσιοθεωρητικά τους χαρακτηριστικά και παρουσιάζουν μιὰ αυτονομία ως προς τη λογική τους αλληλουχία, την όποια οφείλουν στην αδιάσειστη λογική της ένότητας στον υπερχρονικό πλατωνικό κόσμο του εΐναι. Έτσι, ή του διαλέγεσθαι πραγματεία³² εΐναι και κριτική πραγματεία και διαφοροποιείται ποιοτικά από την έριστική³³, ή όποια αδυνατεί νά «στρέψει» το αρνητικό σέ θετικό.

ε. Διά της διαλεκτικής αναβαθμίσεως προσεγγίζονται οί έννοιες και οί έννοιες γένους, δηλαδή του είδους, αλλά διερευνώνται και οί λογικές σχέσεις που υπάρχουν ανάμεσα σ' αυτές³⁴. Αυτό θα έπιτευχθεί μέσα από τη διερεύνηση του κατηγορικού προσδιορισμού³⁵ τών ειδών, της συμπλοκής τών ειδών μεταξύ τους, που θα δώσει τη δυνατότητα νέων συνδυασμών.

Συνεπώς, ή διαλεκτική μπορεί νά προετοιμάσει το πνεύμα ώστε νά δεχθεί το φανέρωμα του όντος³⁶ και δημιουργεί «άποψη»³⁷ λόγω του μεταφυσικού και λογικού χαρακτήρα της, ό όποιος οδηγεί στη λύση τών

30. Στην Πολιτεία ή διαλεκτική, κατά την άποψη του Α.Ε. ΤΑΥΛΟΡ, «εΐναι το αυστηρό και αδιάκοπο έργο της διεξοδικής εξέτασης τών άόριστων και αναπόδεικτων στοιχείων τών έπιστημών», Πλάτων, ό άνθρωπος και τό έργο του, 'Αθήνα, έκδ. Μ.Ι.Ε.Τ., 1992, σ. 342.

31. Πολιτ., 532a-b: «και μή αποστή πριν άν αυτό ό έστιν άγαθόν αυτή νοήσει λάβη, επ' αυτόν γίνεται τώ του νοητού τέλει». Πβ. και Φίλ., 28c-d.

32. Θεαίτ., 161e6.

33. Πβ. Εύθύδ., 271d· Πολιτ., 454a· Θεαίτ., 164c-d· Φίλ., 17a.

34. Πβ. και W. WINDELBAND-H. HEIMSOETH, Έγχειρίδιο Ιστορίας της Φιλοσοφίας, Α' τόμος, 'Αθήνα, Γ' έκδ. Μ.Ι.Ε.Τ., 1991, σσ. 140-1. Πβ. και Πολιτ., 511c2.

35. Πβ. Σοφ., 251d-253d.

36. Πβ. Πολιτ., 533a-b.

37. 'Η «άποψη» αυτή διαφοροποιείται καθοριστικά από τά ένδοξα της άριστοτελικής διαλεκτικής έκδοχής.

δεσμῶν, στήν «ἐπαναγωγήν τοῦ βελτίστου ἐν τῇ ψυχῇ πρὸς τὴν τοῦ ἀρίστου ἐν τοῖς οὐσι θεάν»³⁸, στὸ εὐτυχές καὶ εὐδόκιμο τέλος τῆς νοητικῆς πορείας³⁹.

Στὴ μείζονα αὐτὴ γνωσιοθεωρητικὴ πρόταση τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας διακρίνουμε τὸ φιλοσοφικὸ καὶ πολιτικὸ της στοίχημα. Ὁ Πλάτων ἔπρεπε νὰ δείξει ὅτι οἱ ἔννοιες, ποὺ ἀποτελοῦν καὶ τὸ στήριγμα τῆς πρέπουσας κοινωνικο-πολιτικῆς πρακτικῆς καὶ συμπεριφορᾶς, εἶναι προβληματικές, ἀόριστες, ἀσαφεῖς καὶ ἀναξιόπιστες, ὅταν βασίζονται στὰ δοκοῦντα, τὰ ὁποῖα ἄλλες φορές εἶναι ἀληθῆ κι ἄλλες ψευδῆ⁴⁰. Χρέος τοῦ φιλοσόφου εἶναι ἡ ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὴ δόξα, ἡ καταπολέμηση τοῦ ἐλλειπτικοῦ, ἀντιφατικοῦ καὶ σχετικοῦ της χαρακτῆρα. Ἀντιπροτείνει, ἐπομένως ἐπιχειρηματολογικὰ τὴ λογικὴ ἀκεραιότητα καὶ πληρότητα τῆς ἔννοιας, ἡ ὁποία δὲ βασίζεται στὰ δοκοῦντα ἀλλὰ στὴ νόηση. Τὸ ἄφθαρτο τῆς ἔννοιας – δυνάμει τοῦ προτύπου ἀναγωγῆς – εἶναι τὸ ἀντίδοτο τῆς διαφθορᾶς (τῆς κατηγορίας ποὺ ἀποδόθηκε καὶ στὸν Σωκράτη), εἶναι τὸ τέλει, τὸ ἠθικὰ ἀκεραιωμένο, αὐτὸ ποὺ διασφαλίζει τάξη καὶ ἰσορροπία. Ἀντίθετα, ἡ σχετικὴ ἔννοια κρύβει τὸν κίνδυνο τῆς πλάνης, τῆς σχετικοποίησης τῶν ἀξιῶν καὶ ἀρετῶν, γιατί εἶναι συνώνυμη τοῦ γνωσιολογικοῦ σχετικισμοῦ, ποὺ ὁδηγεῖ στὴ διαστρέβλωση τοῦ νοήματος τῶν ἐννοιῶν (δίκαιο-ἄδικο, ὄσιο-ἀνόσιο, κ.ο.κ.). Ἡ δεινὴ αὐτὴ προοπτικὴ ὑπαγορεύει τὴν ἐπεξεργασία τῆς γνώσης στὴ βάση τῆς οὐσίας⁴¹, τὴν πρόσληψή της μέσω τῶν γενικῶν ἐννοιῶν. Αὐτὸ τὸ ἔργο μπορεῖ νὰ ἀναλάβει μόνον «ἡ τοῦ διαλέγεσθαι δύναμις... ἄλλη δὲ οὐδαμῇ»⁴², ἡ ὁποία στὸν Πλάτωνα ὡς ἐπιστημονικὴ μέθοδος ὀφείλει νὰ θέσει αὐστηρὰ τὰ ὅρια τοῦ ἀναζητοῦντος νοήματος, ὥστε αὐτὸ νὰ «ὑποταχθεῖ» στὸ πρότυπο ἀναφορᾶς καὶ νὰ φανερώσει τὴν ἀλήθεια τοῦ ὄντος.

Ἡ λογικὴ πορεία τῆς διαλεκτικῆς θὰ ὁργανώσει τὸ γνωσιακὸ μέσκοπὸ νὰ ἐνεργοποιήσῃ μέσω τῶν πλατωνικῶν μηχανισμῶν – θεωρία τῶν ἰδεῶν, θεωρία τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς⁴³ καὶ τῆς ἀνάμνησης⁴⁴ – τὸ σὲ ἀναμονὴ ἀναγνωρίσιμο νόημα τῆς ἔννοιας προκειμένου νὰ ὁδηγηθοῦμε στὴν ἰδέα, ποὺ θὰ δώσει νόημα ὑπαρξῆς καὶ στοὺς γενικοὺς

38. Πολιτ., 532c3-6.

39. Πολιτ., 532e: «οἱ ἀφικομένῳ ὥσπερ ὁδοῦ ἀνάπαυλα ἂν εἴη καὶ τέλος τῆς πορείας».

40. Πβ. β' ὀρισμός, Θεαίτ., 187b-d.

41. Πβ. F. CHATELET, Ἀπὸ τὸν Πλάτωνα ὡς τὸν Θωμᾶ Ἀκινάτη, Ἀθήνα, ἔκδ. Γνώση, 1989², σ. 49. Πβ. ἐπίσης Θεαίτ., 186c-187a, καὶ Πολιτ., 490b.

42. Πολιτ., 533a 8-9.

43. Ἐνδεικτικά, πβ. Φαίδ., 95e-105c καὶ Φαῖδρ., 247c.

44. Ἐνδεικτικά, πβ. Μέν., 81b-d καὶ Φαῖδρ., 72e.



όρους. Στη λογική αυτή ή διαλεκτική συνδράμει στην οντολογική πλαισίωση της ταυτότητας/επανάληψης, καθώς είναι αυτή που αποκαλύπτει την αλήθεια του όντος στην ταυτότητά του με τον έαυτό του⁴⁵, αλλά ταυτόχρονα του δίνει τη δυνατότητα της επανάληψης των μορφών του, έπειδή ακριβώς έγγυήθηκε την ταυτότητά του. Έτσι, ή διαλεκτική είναι ένα από τα θεμέλια της οντολογίας και γνωσιολογίας του φιλοσόφου, έχει αυστηρά λογικό χαρακτήρα στην πορεία κατάληψης της ουσίας, αλλά ταυτόχρονα είναι και ή προϋπόθεση δυνάμει της οποίας ή δοκιμασία του όντος στο έπιμέρους, στο έμμένον, δέν άπειλει την ένότητά του και τη γνώση του. Η δύναμη που δίνει στη διαλεκτική την έποπτεία του ταυτού και του δυναμένου προς επανάληψιν είναι ή προπαρασκευή του λογικού χαρακτήρα της έννοιας, που έχει τα έξης γνωσιοθεωρητικά έρείσματα:

1. Την ύπαρξη ασφαλούς όρισμοῦ (από ύποθετικός πρέπει να γίνει βέβαιος), που θα όδηγήσει στην αναίρεση των ύποθέσεων⁴⁶ και στην άπαλλαγή από τὸ ψεῦδος.
2. Τη διαίρεση και σύνοψη, που θα καταλήξει στο άτμητον είδος, ώστε να δοθεῖ όρισμός.
3. Την ένότητα της έννοιας⁴⁷.
4. Τη σύλληψη της ουσίας και της αλήθειας.

Συνεπώς, ή υπόσταση της έννοιας δέν έχει τυχαῖο χαρακτήρα αλλά λογικό⁴⁸. Οί έννοιες δέν παραπαίουν ύποστασιακά, καθώς ή έπεξεργασία και θεμελίωσή τους γίνεται στο επίπεδο του νοητοῦ. Η απόδοση του λόγου των άρχων από τη διαλεκτική, μέσω της ενεργοποίησης της νόησης, όδηγεῖ στο «ξύπνημα» της έννοιας, που θα προετοιμαστεῖ με τὸν ύποδειγματικό έλεγχο της μαιευτικής⁴⁹ και θα ολοκληρωθεῖ με τη διαδικασία της ανάμνησης, την έξοδο της έννοιας από τη λήθη⁵⁰. Τὸ «ξύπνημα» αὐτὸ της έννοιας θα σημάνει: α. Την έναρξη της απομάκρυνσης της πλάνης. β. Την επιδίωξη της νοητικῆς έποπτείας διὰ του λογιστικοῦ της ψυχῆς⁵¹, τὸ όποῖο όμοιάζει προς τὸ θεῖο και τὸ άθά-

45. Πβ. Σοφ., 256a.

46. Πβ. Πολιτ., 533d. Ὑποδειγματική είναι ή διαλεκτική διερεύνηση των έννέα ύποθέσεων του Παρμενίδη (137c4, 142b, 155e, 157b, 160b2-4, 160b5-6, 164b3-4, 164b5-6, 165e5).

47. Πβ. Πολιτ., 533b1.

48. Η πορεία της διαλεκτικῆς στη βάση του λογικού χαρακτήρα των έννοιών φαίνεται σέ αρκετά σημεία του Θεαιτ.: 148d, 161e, 167e, 181a-187d, 185a-190a, 202a-c, 203a-e.

49. Πβ. R. ROBINSON, *ένθ' άν.*, σσ. 29-31.

50. Συμπ., 208a5: «λήθη γάρ έπιστήμης έξοδος».

51. Την αντιπαραβολή της νοητικῆς έποπτείας του λογιστικοῦ της ψυχῆς προς την έμπειρική έποπτεία διὰ των αἰσθητῶν έχει ως θέμα του ό Θεαίτητος, 184d-e, 186a-187a. Πβ. και Φαίδ., 65a-67a.

νατο⁵². γ. Τὴν προσέγγιση τῆς ἀλήθειας⁵³. δ. Τὴν ἀποκάλυψη τοῦ ὄντος. Ἡ φύσει ἀτέλεια τῶν ὄντων νὰ ἀναφερθοῦν στὴν ἰδέα ἀναπληρώνεται ἀπὸ τὴ θέσει τελειότητα τῆς διαλεκτικῆς, ἡ ὁποία, μέσῳ τῶν ἐννοιῶν, κάνει προσιτὴ τὴν «ἐκφραση» τῆς ἀλήθειας, τὴ φανέρωσή της. Προνοεῖται, συνεπῶς, καὶ μεθοδεύεται ἀπὸ τὸ φιλόσοφο ἐκείνη ἡ διαλεκτικὴ ποὺ θὰ ταίριαζε καλύτερα στὴ δομικὴ ὄντολογία του. Ἡ ἐννοια ὑποχρεωτικὰ πρέπει νὰ ἀναχθεῖ στὴν μορφή τοῦ προτύπου. Ἄλλως δὲν τίθεται θέμα ὑπόστασής της. Δεδομένης αὐτῆς τῆς προοπτικῆς ἡ χρησιμότητα τῆς ἐννοιας ἔχει ἀναγκαῖο χαρακτήρα, καθὼς στόχος εἶναι ἡ νομιμοποίηση τῆς φιλοσοφικῆς προσέγγισης. Ἐγγύηση αὐτῆς τῆς νομιμοποίησης εἶναι ἡ θεώρηση καὶ ἐπόπτευση τῆς ἐννοιακῆς σύλληψης ἀπὸ τὴ διαλεκτικὴ ὡς ἐξῆς: ἡ ἐννοια, καθὼς ὑποτάσσεται στὸ πρότυπο, διασφαλίζει ἀντικειμενικὰ σταθερὴ σημασία. Ἡ διαλεκτικὴ δεσμεύει ἔτσι τὸ λόγο στὴ βεβαιότητα καὶ ἔχει κατ' ἐξοχὴν θετικὸ προσανατολισμὸ ἐφ' ὅσον προνοεῖ διαδικασία συλλογιστικὴ στὴ βάση τῆς ὁποίας τὸ πέρασμα ἀπὸ τὸν ἓνα ὁρο στὸν ἄλλο «προϋποθέτει» τὸν ἔλεγχο τοῦ προηγούμενου ἀρνητικοῦ σταδίου προκειμένου νὰ προσεγγιστεῖ τὸ θετικὸ καὶ οὐσιαστικόν⁵⁴.

Ἡ σύλληψη τῆς ἐννοιας διὰ τῆς ἐνεργηματικῆς ἐπίδρασης τοῦ λόγου⁵⁵ ἀναβαθμίζει τὴ φιλοσοφικὴ τῆς ὑπόστασις, ὁδηγεῖ τὸ λογικὸ στὸν πυρήνα τοῦ ὄντος, τὸ ὁποῖο συλλαμβάνεται λογικὰ καὶ θεᾶται ἀποκαλυπτικά. Παράγεται λόγος οὐ σμικρὸς στὴ βάση τῆς μεθόδου τῆς διαλεκτικῆς καὶ μὲ τὴ συνδρομὴ προθυμίας καὶ δύναμης διανοητικῆς⁵⁶. Ἔτσι, ἡ κατάληψη τῆς ἐννοιας συμπίπτει μὲ τὴ σύλληψη τοῦ εἶναι καὶ ἡ διαλεκτικὴ ἐκτὸς ἀπὸ διανοητικὴ γίνεται καὶ χρηστικὴ⁵⁷.

Γνωσιοθεωρητικὰ ἐρείσματα τοῦ λογικοῦ χαρακτήρα τῆς ἐννοιας

1. Ἀσφαλὴς ὁρισμὸς σημαίνει ὅτι πρέπει νὰ πάψει νὰ εἶναι ὑποθετικὸς καὶ νὰ γίνῃ βεβαιωτικὸς, ὥστε νὰ ἀποφευχθεῖ ὁ χαρακτήρας τῆς

52. Φαίδ., 80b: «τῷ μὲν θείῳ καὶ ἀθανάτῳ καὶ νοητῷ καὶ μονοειδεῖ καὶ ἀδιαλύτῳ καὶ αἰεὶ ὡσαύτως κατὰ ταῦτα ἔχοντι ἑαυτῷ ὁμοιότατον εἶναι ψυχῇ». Πβ. καὶ Θεαίτ., 176a-b.

53. Πβ. Φίλ., 58c3: «τὸ σαφές καὶ τὰκριβές καὶ τὸ ἀληθέστατον ἐπισκοπεῖ» καὶ 58d-e.

54. Ὁ θετικὸς προσανατολισμὸς τῆς πλατωνικῆς διαλεκτικῆς φαίνεται ἀπὸ τὸν τρόπο χειρισμοῦ τῆς πλάνης. Στὸν Θεαίτητο ἡ πλάνη εἶναι τὸ ἀντίθετό της ἀλήθειας (187d-201a), ἐνῶ στὸν Σοφιστὴ ἡ πλάνη (ὡς μὴ ὄν) εἶναι ἀπλῶς κάτι διαφορετικὸ ἀπὸ τὴν ἀλήθεια, ὅχι ὑποχρεωτικά, ὅμως, τὸ ψεῦδος. Σχετικὰ πβ. Ε. ΜΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΥ, *Νόησις καὶ Πλάνη*, ἐνθ' ἀν., σ. 8.

55. Πβ. Πολιτ., 507a: «διορίζομεν τῷ λόγῳ».

56. Πβ. Φίλ., 16b.

57. Πβ. R. ROBINSON, ἐνθ. ἀνωτ., σ. 69.

ἀντίφασης καὶ τῆς ἀλλαγῆς καὶ νὰ διασφαλιστεῖ σταθερότητα ἀναφορᾶς στοῦ περιεχόμενο τῆς ἔννοιας. Στὴν προοπτικὴ αὕτῃ ἡ πλατωνικὴ διαλεκτικὴ πορεύεται στὴ βάση τῆς ἐνότητος λόγου καὶ ἔννοιας (ἐνῶ ἡ ἐγγελιανὴ διαλεκτικὴ στὴ βάση τῆς ἐνότητος λόγου καὶ πραγματικότητος) καὶ ἐπεξεργάζεται τὴν ἔννοια πρωτογενῶς καὶ δευτερογενῶς. Πρωτογενῶς, διαφυλάσσει τὴν ἔννοια ἀπὸ τὴν ἀντίφασιν καὶ τὴν ἀλλαγὴ μέσα ἀπὸ τὸν αὐστηρὸ γνωσιολογικὸ ἔλεγχό της. Δευτερογενῶς, μέσα ἀπὸ τὴ δυναμικὴ προσέγγισιν τῆς ἔννοιας στοῦ πλαίσιο τῆς σχετικῆς ἀξιολόγησής της (Σοφιστής), ἡ διαλεκτικὴ ἔρευνα ἀναδεικνύει καὶ τὸ ἕτερον τῆς ἔννοιας καθεστῶς, τὸ ὁποῖο, ὅμως, δὲν ἀπειλεῖ τὴν ὑπόστασή της. Ἡ σχετικὴ ὀπτικὴ ἢ ἡ σχετικὴ ἄρνησις γίνεται μάλιστα κατηγορία σκέψης. Τὸ μὴ ὄν στὸν Σοφιστὴ ὡς τὸ ἕτερον τοῦ ὄντος⁵⁸ ἀναβαθμίζεται πλέον σὲ ἔννοια, γίνεται γένος⁵⁹, ἐξακολουθεῖ πάντα νὰ διερμηνεύει τὸ πραγματικόν, ἀποκτᾷ τὴ δυναμικὴ ἐνὸς ἐξηγητικοῦ φορέα (γίνεται τὸ ἴδιο δύνاميς)⁶⁰ καὶ διαφυλάσσει τὸ ὄν ἀπὸ τὴν ἀντίφασιν. Ἔτσι, τόσο τὸ ὄν ὅσο καὶ τὸ μὴ ὄν ἐννοιολογικοποιήθηκαν, ἀπέκτησαν ἰσοδύναμη ἐννοιολογικὴ ποιότητα στὴν ὥριμη φάσιν τῆς πλατωνικῆς διαλεκτικῆς. «Τετόλμηκεν ὁ λόγος...»⁶¹ ἀλλὰ καὶ ὁ φιλοσοφικὸς τρόπος σκέψης τοῦ Πλάτωνος, ὁ ὁποῖος διασώζει τὸ «πολλαχῶς» ἀπὸ γνωσιολογικὰ καὶ ὄντολογικὰ ὀλισθήματα, προφυλάσσει τὸ ἐν ἀπὸ τὴν ἐπιθετικότητα τοῦ πολλαπλοῦ. Ἡ δέσμευσις τοῦ ὄντος στοῦ βασιλείου τῆς νόησης ἀποτελεῖ τὸ κριτήριον τῆς ἀλήθειάς του, καὶ τὸ πολλαπλόν τῆς ἐμφάνισής του στοῦ βασιλείου τῆς πραγματικότητος δὲν ἀντίκειται στὴ φανέρωσιν τῆς ἀλήθειάς του, γιατί δὲν ἀπειλεῖ τὴν οὐσίαν του. Ἡ διαφορὰ, συνεπῶς, χάνει τὴν ἀρνητικὴν ποιοτικὴν ἐπίδρασιν. Ἀντίθετα, ὁ ὄντολογικὸς ἐκπесμός, ἢ πρὸς τὰ κάτω πορεία τῶν ὄντων, στοῦ πλαίσιο τῆς ὄντολογικῆς διαβάθμισής τους, εἶναι συνώνυμη μὲ τὴν «ἐλάττωσίν» τους, τὴ μείωσίν τους, πού ἀπειλεῖ καὶ τὴν οὐσίαν τους.

Ἡ ἀναίρεσις τῶν ὑποθέσεων – ἔτσι ὥστε νὰ τελεσφορήσῃ ἡ προσπάθεια ἀπόδοσης ὁρισμοῦ – πρέπει νὰ γίνῃ: α) μέσῳ τοῦ προσδιορισμοῦ καὶ διαχωρισμοῦ τῶν ἐννοιῶν, ὥστε νὰ εἶναι δυνατὸς ὁ ἔλεγχός τους στοῦ πλαίσιο ἐνὸς ὁρισμοῦ. Ἡ ἐπιδίωξις προσδιορισμοῦ πού νὰ ἀνταποκρίνεται στὴν οὐσίαν τῶν πραγμάτων, στὴν ἰδέαν, σ' ἓναν κόσμον ὁμοίομορφο, διατεταγμένον, ἐνοποιημένον, θὰ γίνῃ μὲ τὴν πορεία τῆς διαλε-

58. Σοφ., 257b.

59. Σοφ., 254e-255e (ἓνα ἀπὸ τὰ πέντε γένη τοῦ διαλόγου: κίνησις, ἀκίνησις, ὄν, ταῦτόν, θάτερον).

60. Σοφ., 247c.

61. Σοφ., 237a3: «Τετόλμηκεν ὁ λόγος οὗτος ὑποθέσθαι τὸ μὴ ὄν εἶναι».

κτικῆς ἀπὸ τὸ εἰδικὸ στὸ γενικὸ στὴ βάση ἐλέγχου σοβαροῦ. Ἡ ἰδέα, ἔτσι συλλαμβάνεται ὡς μέτρο, προϋπόθεση καὶ ἐγγύηση τῆς διαλεκτικῆς πορείας. Ἄν καὶ ἡ ἀναζήτηση τοῦ γενικοῦ εἶναι ἓνα ἐσωτερικὸ αἶτημα ἠθικογνωστικοῦ χαρακτήρα, ἡ βάσανος, ὅμως, τῆς θεώρησης εἶναι ὑποδειγματική, μεθοδολογική καὶ ἐξαντλητική (ἐλεγκτικὸς διάλογος - ἐπαγωγική πορεία - ἀναίρεση - διαίρεση καὶ σύνοψη - θεμελίωση). Στὴ βάση αὕτη ἡ ἔννοια ὑποκινημένη ἀπὸ τὸ λόγο στὴν πλατωνική φιλοσοφία πῆρε, ὀρισμένως, καὶ τὸ χαρακτήρα τοῦ ἐννοιολογήματος. β) Ἡ ἀναίρεση τῶν ὑποθέσεων θὰ γίνεῖ καὶ μέσῳ τῆς ἐπιδίωξης τῆς καθαρότητος τῶν ἐννοιῶν⁶², ποὺ ὁδηγεῖ στὸ συνταίριασμα καὶ στὴν ἐπικοινωνία αὐτῶν μεταξὺ τους⁶³. Ἡ διαλεκτικὴ συμβάλλει στὴν ὑπὸ ὅρους αὐτονομία τῆς ἔννοιας, στὸ πλαίσιο τοῦ ἐλέγχου τῆς διαδικασίας τοῦ ἀναγωγισμοῦ καὶ τῆς λογικῆς περιπλοκῆς τῶν σχέσεων (πὼς δηλαδὴ ἡ ἔννοια, ἐνῶ περνάει μέσα ἀπὸ πολλές, κρατᾷ τὸ ἴδιόν της, τὴν αὐτονομία της, πὼς μπορεῖ νὰ μένει διαφορετικὴ ἀπὸ μία ἄλλη, ἀλλὰ ὅλες μαζί νὰ συμπεριλαμβάνονται σὲ μία ἄλλη)⁶⁴ ποὺ λαμβάνουν χώρα στὴ διαδικασία αὕτη. Μὲ τὴν ἀναίρεση τῶν ὑποθέσεων ἐξυπηρετεῖται τὸ συμφέρον τῆς ἀλήθειας - ποὺ εἶναι ὁ κύριος στόχος τῆς διαλεκτικῆς - καὶ ἀντιδιαστέλλεται ἀπὸ τὴν ἐπιδίωξη τῆς ἀληθοφάνειας, ποὺ εἶναι «ἔργο» τῆς σοφιστικῆς.

2. Ἡ διαίρεση καὶ ἡ σύνοψη⁶⁵ εἶναι πολύτιμοι ἐσωτερικοὶ μηχανισμοὶ τῆς διαλεκτικῆς προκειμένου νὰ ἐπιτευχθεῖ ὁ προσδιορισμὸς τῆς ἔννοιας, ἡ συλλογὴ τῶν κοινῶν της χαρακτηριστικῶν ἀπὸ τὸ διεσπαρμένο τοῦ πολλαπλοῦ καὶ ἡ ἐπάνοδος της στὸ ὁρθό. Ἡ διαίρεση συμβάλλει στὴ διάκριση τῶν εἰδῶν⁶⁶ καὶ ἡ σύνοψη προϋποθέτει τὴν ἀποκάλυψη ἐκείνου τοῦ γενικοῦ ποὺ διαπερνᾷ τὰ εἰδικὰ καὶ φέρει μέσα του τὸ ὀριζόμενον. Ἡ κάθε ἔννοια τέμνεται ἐσωτερικά⁶⁷ ἀπὸ τὴ διαίρεση μὲ

62. Πβ. Σοφ., 226c-e, 242b-d. Πβ. ἐπίσης καὶ P. FRIEDLANDER, *Plato and the Dialogues Second and Third periods*, Translated from the German by Hans Meyerhoff, London, Routledge & Kegan Paul, 1969, σ. 156.

63. Σοφ., 219a-d, 235c-d, 251d-253e, 254b-d.

64. Σοφ., 253d-254a.

65. Ἡ διαίρεση καὶ ἡ σύνοψη ὁδηγοῦν στὴν ἀρετὴ τοῦ βίου, ὅπως τονίζεται καὶ στὴν Πολιτεία, 511b καὶ 618c: «καὶ διὰ ταῦτα μάλιστα ἐπιμελητέον, ὅπως ἕκαστος ἡμῶν τῶν ἄλλων μαθημάτων ἀμελήσας τούτου τοῦ μαθήματος καὶ ζητητῆς καὶ μαθητῆς ἔσται, ἐὰν πόθεν οἶος τ' ἢ μαθεῖν καὶ ἐξευρεῖν τίς αὐτὸν ποιήσει δυνατόν καὶ ἐπιστήμονα, βίον καὶ χρηστὸν καὶ πονηρὸν διαγιγνώσκοντα, τὸν βελτίῳ ἐκ τῶν δυνατῶν ἀεὶ πανταχοῦ αἰρεῖσθαι. καὶ ἀναλογιζόμενον πάντα τὰ νυνδὴ ῥηθέντα καὶ συντιθέμενα ἀλλήλοις καὶ διαιρούμενα πρὸς ἀρετὴν βίου πὼς ἔχει....».

66. Πβ. Πολιτ., 454a-b, Φίλ., 23c-24a, καὶ Φαῖδρ., 265c-266a. Πβ. ἐπίσης καὶ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ, Ἀναλυτικὰ Ὑστερα, 91b-92a.

67. Πβ. Φαῖδρ., 265d-e· Πολ., 262a-b, 279c-285d.

στόχο τὸ σωστὸ διαχωρισμὸ καὶ διαφορισμὸ τῶν στοιχείων⁶⁸, τὴν ἀναζήτηση τοῦ ἐσωτερικοῦ στοιχείου, ποὺ «ὀφείλει» στὴ βάση τῆς διαλεκτικῆς προέλευσής του νὰ διατηρηθεῖ στὸν κόσμον τῆς ἀλλαγῆς, καὶ τέλος τὴν ἐννοιολογικὴ διαύγαση⁶⁹. Μέσῳ τῆς διαδικασίας αὐτῆς θὰ «ἐπικρατήσῃ» μιὰ συγκεκριμένη ἐκδοχὴ τῆς ἐννοίας εἰς βάρος μιᾶς ἄλλης, ἡ ὁποία ἀποδείχτηκε κενή. Τὸ συνορᾶν, ἡ συναγωγὴ, εἶναι διαλεκτικὴ στὸ βαθμὸ ποὺ, δυνάμει τοῦ προτύπου ἀναγωγῆς, συλλέγει, ἀφ' ἑνός, τὰ *πολλαχῇ διεσπαρμένα*⁷⁰ μὲ προϋπόθεση τὴν ἀναγνώριση τῶν κοινῶν τοὺς χαρακτηριστικῶν⁷¹, καί, ἀφ' ἑτέρου, «παραπέμπει» στὸ πρότυπο αὐτὸ ἐπιτυχῶς. Πρόκειται γιὰ μιὰ πορεία ἀπὸ τὴν πολλότητα (ἡ ὁποία ἐμπεριέχει καὶ τὶς ἀντιφάσεις τῆς ποικιλομορφίας τοῦ κόσμου) στὴν ἐνότητα, ποὺ διασφαλίζει τὴν ἐνιαιότητα. Αὐτὴ ἡ ἀναγωγὴ ἐπιβεβαιώνει τὴ διαλεκτικὴ ὑπόσταση τοῦ συνάγειν.

3. Ἡ σύλληψη τῆς ἐννοίας, ὅταν ὑπακούει στὸ πρότυπο τῆς ἐνότητας, διασφαλίζει τὴν καθολικὰ ἔγκυρη γνώση. Ἡ ἐννοία ἀναγνωρίζει τὸ ἓν, ὡς ἀνώτερη ἰδεατὴ πραγματικότητα, καὶ τὸ ἓν ἐνδυναμώνει τὴν ὑπόσταση τῆς ἐννοίας, γιατί ὁδηγεῖ «ἐπὶ τὴν τοῦ ὄντος θέαν»⁷², ὁδηγεῖ στὴν ὑψίστη ἐνότητα τοῦ ἀγαθοῦ. Τὸ νόημα ἀποκαλύπτεται στὸ ἓν, γιατί αὐτὸ μόνον ἔχει τὴν ἰκανότητα νὰ δέσει τὸ νόημα μὲ τὴν ὑπόστασή του. Ἔτσι, ἡ γενικὴ ἐννοία δύναται νὰ συλλάβῃ τὸ ἀληθινὸ ὄν στὸν ἀντίποδα τῶν αἰσθητῶν καὶ δοξαστῶν. Ἡ γνώση διὰ τῶν ἐννοιῶν γίνεται ἀντιληπτὴ ὡς ὄν, ἀλλὰ καὶ ἡ γνώση τοῦ ἀληθινοῦ ὄντος ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς νοήσεως. Ἔχουμε ταυτότητα τοῦ νοήματος τῆς ἐννοίας καὶ τοῦ εἶναι. Τὸ ἐπίστασθαι ἀποκτᾷ ὄντολογικὴ σημασία· ἀλλὰ ἐπίστασθαι μπορούμε νὰ ἔχουμε μόνον μέσῳ τῆς διαλεκτικῆς. Καὶ ἡ διαλεκτικὴ θὰ τὸ διασφαλίσῃ, καθὼς θὰ «ἐργαστεῖ» στὸ θέμα τῆς ὑπαγωγῆς τῆς πολλοπλότητας ἀντικειμένων στὸ ἓν, τῆς ἰσοβαροῦς ἀναφορᾶς ἀνάμεσα στὸ ἄπειρο τῶν μετασχηματισμῶν τοῦ κόσμου τῶν φαινομένων καὶ στὴ μοναδικότητα τοῦ ἑνός, ποὺ θὰ ἔκανε δυνατὴ τὴν κοινωνία αἰσθητοῦ

68. Πβ. *Θεαίτ.*, 147e-149a, 181c, 187b, 206a5-7.

69. Ἡ διαίρεση στὸν *Φαίδωνα*, μάλιστα, εἶναι συνδεμένη μὲ τὸ πάθος, 78b-c: «τῷ μὲν ξυντεθέντι τέ καὶ ξυνθέτῳ ὄντι φύσει προσήκει τοῦτο πάσχειν, διαιρεθῆναι ταύτη ἥπερ ξυντετέθη· εἰ δὲ τί τυγχάνει ὄν ἀξύνθετον, τούτῳ μόνῳ προσήκει μὴ πάσχειν ταῦτα». Ὅταν διαιρεῖται τὸ σύνθετο, πάσχει· ἀντίθετα δὲν πάσχουν «ἅπερ αἰεὶ κατὰ ταυτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχει», 78c4. Μόνον, δηλαδή, ὅταν φτάσουμε στὴν ἰδέα, ποὺ εἶναι δεμένη μὲ τὴν ἐνότητα, παύει τὸ πάσχειν. Ἡ βίωση καὶ μετατροπὴ τοῦ πάσχειν εἶναι διαλεκτικὴ καὶ ἔχει, ὡς ἐκ τούτου, δυναμικὸ χαρακτήρα. Πβ. καὶ Gr. VLASTOS, *Πλατωνικὲς Μελέτες*, Ἀθήναι, ἔκδ. Μ.Ι.Ε.Τ., 1994, σσ. 449-458 (σχετικὰ μὲ τὴν ἐρμηνεία τοῦ *Σοφιστῆ*, 248d4-e4). Γιὰ τὴ διαύγεια τοῦ εἶδους, τὴν κατὰ κάποιον τρόπο γνωσιακὴ ὁρατότητά του, πβ. αὐτόθι, σ. 106.

70. *Φίλ.*, 23e.

71. Πβ. *Μέν.*, 72c-d· *Θεαίτ.*, 148d6-7, 147e, 185e.

72. *Πολιτ.*, 525a· *Συμπ.*, 211b.

καὶ νοητοῦ, ἀξιῶνοντας μέσω τῆς μέθεξης τὴν ἀναβάθμιση τῶν αἰσθη-
τῶν, τὸ «σῶζειν τὰ φαινόμενα». Ἡ ἀνασύσταση τῆς ὑπόστασης τοῦ
ὄντος μέσα ἀπὸ τὴν πολλαπλότητα τῶν ἐκφάνσεών του γίνεται, συνε-
πῶς, μὲ τὴν πλατωνικὴ διαλεκτικὴ, ἡ ὁποία θὰ «κρατήσῃ» τὴν ἔννοια
στὴ βάση της, θὰ γίνῃ τὸ ἀντίδοτο στὴν ἐπικίνδυνη ἀμφισημία⁷³, ὁ
φορέας τοῦ κατηγορηματικὰ ἀποφαντικοῦ ἔναντι τοῦ δοκοῦντος, τοῦ
ὑποστασιακὰ ἀντικειμενικοῦ ἔναντι τοῦ ὑποκειμενικὰ ἀντιληπτοῦ. Ἡ
διαλεκτικὴ, δηλαδή, καθὼς προϋποθέτει τὴν πνευματικὴ ἐνότητα, ὁδηγεῖ
στὴν εὐθυκρισία, τὸ ἀντίθετο τῆς πολυδοξίας. Ἡ ἔννοια κατ' αὐτὸν τὸν
τρόπο, ὡς τὸ κατ' ἐξοχὴν ἀντικείμενο ἐπεξεργασίας ἀπὸ τὴ διαλεκτικὴ,
ἀποκτᾷ τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς οὐσίας, τῆς ταυτότητας καὶ τῆς διάρ-
κειας, γίνεται εἶδος, ἀποτελεῖ συνεκτικὸ δεσμὸ διερμηνείας τῆς πολλό-
τητας καὶ θέτει θεμέλιο ἀναφορᾶς γιὰ τὴ γνώση καὶ τὴν ἀρετή.

Ὡς ἐκ τούτου, ἡ «ἐμφάνιση» τῆς ἔννομιας εἶναι οἶονεὶ ἡ θεμελιώδης
ἀποκάλυψη τοῦ ὄντος. Τὸ ὄν καὶ ἡ γνώση του εἶναι, πλατωνικά, ἓνα
καὶ τὸ αὐτὸ⁷⁴ (στοὺς διαλόγους τῆς μέσης καὶ τῆς ὥριμης περιόδου).

4. Ἡ σύλληψη τῆς οὐσίας διὰ τοῦ λόγου εἶναι ὁ τελικὸς σκοπὸς τῆς
διαλεκτικῆς καὶ ἐπιβεβαιώνει τὸ λογικὸ χαρακτῆρα τῆς ἔννομιας. Ἡ δια-
λεκτικὴ εἶναι μία λογικὴ ἔρευνα περὶ τοῦ εἶναι⁷⁵. Ἡ σύλληψη τῆς
οὐσίας, ὅμως, προϋποθέτει τὴν ἀπόδοση τοῦ λόγου τῆς ἔννομιας. Ἡ δια-
λεκτικὴ ἐρευνῶντας καὶ ἀνακαλύπτοντας τὴν ἔννοια – ἡ ὁποία ἀποκτᾷ
πλέον δομικὸ ρόλο στὴν πλατωνικὴ διαλεκτικὴ – ποιεῖ τὸ λόγο της καὶ
μᾶς ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὴν πλάνη. Ὁ προσδιορισμὸς της καὶ διαφορισμὸς
της ἀπὸ τὴν ἐπικίνδυνη πολλαπλότητα τῶν μορφῶν της, ἡ καθαρότητά της,
ποὺ ὁδηγεῖ στὸν πυρήνα τῆς ὑπόστασής της, ἡ ἀνάδειξη τῶν σχέσεών
της μὲ ἄλλες ἔννοιες, προβάλλει τὸ λογικὸ καθεστῶς της στὴν πλατω-
νικὴ φιλοσοφία. Πρωταγωνιστικὸ ρόλο στὴ διαδικασία αὐτὴ παίζει ἡ
νόηση, ποὺ στρέφει τὴν ἀντιληπτικὴ τῆς ἱκανότητα – ὡς νοητικὴ ἐπο-
πτεία⁷⁶ – στὸν ἑαυτὸ τῆς (μέσω τῆς σύνοψης) προκειμένου νὰ ἀναγνω-
ρίσει τίς ἔννοιες ποὺ ἔχει ἤδη μέσα της, ὅχι, ὅμως, καὶ νὰ τίς δημιουρ-
γήσει. Μέσω τῆς διαλεκτικῆς ἀνοίγεται ὁ ὁρίζοντας τοῦ ὄντος καὶ ὁ

73. Πβ. J. DERRIDA, *Πλάτωνος Φαρμακεία*, Ἀθήνα, ἐκδ. Ἄγρᾳ, 1990, σ.159: «Τὸ εἶδος, ἡ ἀλήθεια, ὁ νόμος, ἡ ἐπιστήμη, ἡ διαλεκτικὴ, ἡ φιλοσοφία, αὐτὰ εἶναι τὰ ἄλλα ὀνόματα τοῦ φαρμάκου ποὺ πρέπει νὰ ἀντιπαρατεθεῖ στὸ φάρμακο τῶν σοφιστῶν καὶ στὸ φόβο».

74. Πβ. Σοφ., 248e2-4: «τὴν οὐσίαν δὴ κατὰ τὸν λόγον τοῦτον γινωσκομένην ὑπὸ τῆς γνώσεως, καθ' ὅσον γινώσκεται, κατὰ τοσοῦτον κινεῖσθαι διὰ τὸ πάσχειν, ὃ δὴ φημέν οὐκ ἂν γενέσθαι περὶ τὸ ἡρεμοῦν».

75. Πβ. Φαίδ., 78d: «Αὐτὴ ἡ οὐσία ἧς λόγον δίδομεν τοῦ εἶναι καὶ ἐρωτῶντες καὶ ἀπο-
κρινόμενοι».

76. Πβ. καὶ Τίμ., 52a.

λόγος τοῦ λόγου, πού εἶναι ἡ ἰδέα τοῦ ἀγαθοῦ, τὸ μέγιστον μάθημα⁷⁷, γιατί ἡ κατάληψη τοῦ εἶναι ὁδηγεῖ ἐπέκεινα αὐτοῦ. Ἡ διαλεκτική ὡς ὑπέρβαση προετοιμάζει τὸ λόγο τοῦ διανοεῖσθαι καὶ νοεῖν, ὥστε αὐτὸς νὰ ἀναφέρεται ἄμεσα στὶς ἰδέες⁷⁸ καὶ ταυτόχρονα χειρίζεται ἡ ἐνεργοποιεῖ θετικά τὸ ἐξῆς ἀντινομικό: ἡ ἐκκόλαψη τῆς ἐννοίας διὰ τοῦ λόγου⁷⁹ δὲν ἀντίκειται στὴ μεταφυσική συμβολή της στὴν ἀποκαλυπτική καὶ περιούσια στιγμή τοῦ *ἐξαίφνης*⁸⁰. Μάλιστα, τὸ ἀμειγῶς διανοητικὸ περιβάλλον τῶν καθαρῶν ἐννοιῶν παράγει ὄχι μόνο νόημα, ἀλλὰ προετοιμάζει καὶ βίωμα (*συζῆν ἐξαίφνης*). Ἔτσι, παράγεται λόγος τέλειος πού συζευγνύει τὸ λογικὸ μὲ τὸ μεταφυσικό⁸¹, τὸ ποιητικὸ μὲ τὸ ἐπιστημονικό, τὸ θεωρησιακὸ μὲ τὸ ἐνορατικό.

Ὁ διάλογος⁸² (*διαλέγεσθαι*) ἀποτελεῖ τὸ πλαίσιο στὸ ὁποῖο λαμβάνουν χώρα οἱ ἀνωτέρω γνωσιοθεωρητικὲς προϋποθέσεις. Μὲ τὴν ἀρχιτεκτονικὴ δομὴ του βοηθᾷ τὴν ἐρευνα, τονίζει καὶ ἀναδεικνύει τὶς ἀντιθέσεις καὶ ἀντιφάσεις, εἶναι ποιοτικός, διανοητικός, ζωντανός, ἐποικοδομητικός καὶ ὄχι ἐριστικός, καὶ στὸν Πλάτωνα εἶναι τέχνη, ἓνα ξεχωριστὸ φιλοσοφικὸ εἶδος. Ὁ ἀπορητικὸς χαρακτήρας τῶν πρώιμων διαλόγων ἀποκτᾷ στοὺς ὥριμους κίνηση καὶ ἐξέλιξη⁸³ (καὶ ἐστιάζουμε ἐδῶ στοὺς ἐξῆς, κυρίως, διαλόγους: *Κρατύλο*, *Πολιτεία*, *Θεαίτητο*, *Σοφιστὴ* καὶ *Φίληβο*). Μέσω τοῦ διαλόγου ὁ φιλόσοφος θὰ γίνεῖ ἱκανὸς νὰ ψάλλει μὲ ἀρμονία⁸⁴ τὸ βίον μακαρισμένων ἀνθρώπων καὶ θεῶν. Ἡ ἀρμονία

77. *Πολιτ.*, 505a.

78. Πβ. Ν. ΑΥΓΕΛΗ, *Εἰσαγωγή στὴ Φιλοσοφία*, γ' ἐκδοση, Θεσσαλονίκη, 2001, σ. 178. Ἡ ἰδέα θὰ ἀποτελέσει τὸ ὑπόστρωμα ἢ τὸν ὄρο δυνατότητας τῆς διαλεκτικῆς καθὼς καὶ τὴν προϋπόθεση γιὰ τὴν ἐξέλιξη τῆς ἐννοίας πού ἔχει προδιαγεγραμμένο χαρακτήρα ὡς πρὸς τὸ νοησιαρχικὸ καθεστῶς της. Ἡ φύση τῆς ἰδέας (ἰδιαίτερα στοὺς μέσους διαλόγους καὶ ὕστερα) εἶναι ἄμεσα δεμένη μὲ τὴν ὑπόσταση τῆς ἐννοίας καὶ θετικά ἐνεργοποιημένη ἀπὸ αὐτή. Σχετικά πβ. καὶ R. ROBINSON, *ἐνθ' ἄν.*, σ. 61.

79. Πβ. *Πολιτ.*, 533c, *Σοφ.*, 248a11.

80. Πβ. *Ζ'* *Ἐπιστ.*, 341d· *Συμπ.*, 210e-211a· *Παρμ.*, 156d-e.

81. Γιὰ τὴ σχέση διαλεκτικῆς καὶ μύθου στὸ πλαίσιο τῆς σύζευξης τοῦ λογικοῦ μὲ τὸ μεταφυσικό, πβ. I. N. ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ, *Εἰσαγωγή στὸν Πλάτωνα*, ἐκδ. Ἑστία, Ἀθήνα 2000, σ. 361.

82. Καὶ στὸν Ἀριστοτέλη ὁ διάλογος λαμβάνει καθοριστικὸ χαρακτήρα στὴ διαλεκτική, καθὼς ἀποτελεῖ τὸ ὑπόστρωμα διαμόρφωσης τῶν ἐνδόξων διὰ τῆς ἐνεργητικῆς συμμετοχῆς τῆς γνώμης τῶν ὑποκειμένων. Στὰ *Τοπικά* (100a30-100b1): «... διαλεκτικὸς δὲ συλλογισμὸς ὁ ἐξ ἐνδόξων συλλογιζόμενος» καὶ 104a8-10: «ἔστι δὲ πρότασις διαλεκτικὴ ἐρώτησις ἐνδόξος ἢ πᾶσιν ἢ τοῖς πλείστοις ἢ τοῖς σοφοῖς». Στὸν Ἀριστοτέλη ἡ διαλεκτικὴ εἶναι ἡ τέχνη τοῦ πιθανοῦ, ἓνας ἄψογος συλλογισμὸς πού ξεκινάει ἀπὸ μὴ ἀποδεικτικὲς προτάσεις. Πβ. καὶ *Μετὰ τὰ Φυσικά*, 995b25-30.

83. Σχετικά πβ. τὶς ἀπόψεις τῆς JUL. ANNAS, *Platonic Ethics, Old and New*, Ithaca and London, Cornell University Press, 2000, σσ. 18, 19, 31, 97.

84. *Θεαίτ.*, 175e-176a: «ἀρμονίαν λόγων λαβόντος ὀρθῶς ὑμνῆσαι θεῶν τε καὶ ἀνδρῶν εὐδαιμόνων βίον ἀληθῆ». Πβ. καὶ *Πολιτ.*, 412a-b.

λόγων εἶναι, ὅμως, συμπλοκή, ἰσορροπία, εἶναι ἡ ἴδια ἡ διαλεκτική⁸⁵, ἓνας λόγος δηλαδή ὑμνητικός⁸⁶ καὶ θεραπευτικός· καὶ ἐπειδὴ «ἔστι δὲ ἔχθιστα τὰ ἐναντιώτατα»⁸⁷, ἡ διαλεκτική θὰ φέρει τὴν εὐκρασία ὥστε «καὶ ἰάσασθαι τὴν φύσιν τὴν ἀνθρώπινην»⁸⁸. Συντονίζει τοὺς ἐσωτερικοὺς τριγμοὺς τῆς προβληματικῆς του φιλοσοφικοῦ λόγου καὶ κατορθώνει, μὲ τὸ λογικὸ χειρισμὸ τῆς σχέσης τῆς ἐνότητας καὶ πολλαπλότητας⁸⁹, νὰ μεταποιήσῃ τοὺς τριγμοὺς σὲ λόγους⁹⁰ σώφρονες καὶ ἀγαθοὺς.

Ἡ ἔννοια, ποὺ θὰ προκύψει διαλεκτικά, λειτουργεῖ διαρθρωτικά, λυτρωτικά καὶ ἀπελευθερωτικά. Ἡ διαλεκτικὴ ἀπεγκλωβίζει τίς δυνάμεις τῆς νόησης ἀπὸ τὴν ἐμπλοκὴ τῶν δοξαστῶν καὶ αἰσθητῶν καὶ τῆς ἐμπιστεύεται ρόλο προμηθεϊκό. Ὁ ρόλος τῆς πλατωνικῆς διαλεκτικῆς, ἂν καὶ εἶναι γνωσιοθεωρητικὰ καταλυτικός, ἐν τούτοις εἶναι τραγικός, (μοχθεῖ ἡ διαλεκτικὴ προκειμένου νὰ φτάσῃ ὁ ἄνθρωπος σ' ἐκείνη τὴ γνωσιακὴ τελειότητα ἢ ἐπόμενη στιγμή τῆς ὁποίας δὲ θὰ εἶναι γνώση, ἀλλὰ θέα). Ἡ γνώση στὴν «ἀνώτερη» μορφή της θὰ «αὐτοκαταργηθεῖ», γιὰ νὰ ἀνοίξουν οἱ πύλες τῆς θέας τοῦ ἀγαθοῦ, ποὺ θὰ φανερωθεῖ στὸ πέρας τῆς διαλεκτικῆς καὶ εἶναι ἐπέκεινα τῆς γνώσης καὶ τοῦ λόγου. Χωρὶς τὴ διακονία της, ὅμως, ἡ νόηση δὲ θὰ μπορούσε νὰ συλλάβῃ τὴν πληρότητα καὶ τὸ ἐδραῖο νόημα τοῦ ἀγαθοῦ, οὔτε θὰ μπορούσε νὰ φωτιστεῖ καὶ ἐσωτερικὰ ἀπὸ αὐτό. Διὰ τῆς διαλεκτικῆς τὸ μεταφυσικὸ κάλλος⁹¹ ἀναδεικνύει ἀκόμη περισσότερο τὸ λογικὸ φορτίο τῆς ιδέας καὶ τὸ ὠρίμασμα τῆς ἔννοιας. Ἡ διαλεκτικὴ, ἔτσι, διαφυλάσσει ὀριστικὰ τὴν πλατωνικὴ φιλοσοφία ἀπὸ ἀσύμμετρες πρὸς τὸ μεγαλεῖο της μυστικιστικὲς προσεγγίσεις, γιατί εἶναι ὄχι μόνο λογικὴ καὶ κριτικὴ ἔρευνα, ἀλλὰ καὶ ἐρωτικὴ⁹², συνάμα δηλαδή λόγος φρόνησης καὶ λόγος θεϊκός, ποὺ εἶναι πάνω ἀπὸ τὴν πολλαπλότητα καὶ τὴ συναγωγή, εἶναι ὅλον⁹³, εἶναι φιλόσοφος⁹⁴. Ὁ λόγος αὐτὸς δίνει ὑπόσταση στὴ σχέση ἐμμένοντος – ὑπερβατικοῦ σ' ἓνα δεσμὸ καθ-οριστικό, ποὺ μπορεῖ καὶ χειρίζεται τὸ πάθος καὶ τὸ λογικὸ στὴ βάση τοῦ κρίσιμου ἐν ὄψει τῆς

85. Πβ. Συμπ., 187a-d.

86. Πβ. Πολιτ., 533b-c. Ὑπὸ ἄλλη ὀπτική θὰ μπορούσε νὰ ἦταν ἡ διαλεκτικὴ ἐπωδός, πβ. Φαίδ., 77e-78a.

87. Συμπ., 186d7.

88. Συμπ., 191d3-4.

89. Πβ. Πολιτ., 379e· Φίλ., 15a, 17a, 18a-19a.

90. Γιὰ τὴν ἀσχημοσύνη, ἀρρυθμία καὶ ἀναρμοστία, ποὺ συνδυάζονται μὲ τὴν κακολογία καὶ κακοήθεια, πβ. Πολιτ., 401a-b.

91. Πβ. Πολιτ., 505a-b, 506e, 509a, 519c· Συμπ., 206a· Φαίδ., 100b7.

92. Πβ. Φαῖδρ., 266b-c.

93. Συμπ., 188d4: «ὁ πᾶς ἔρως».

94. Πβ. καὶ Θεαίτ., 174e4, 175a.

ἀποκάλυψης⁹⁵. Ὡς διαδικασία ἡ διαλεκτική εἶναι συλλογιστική καὶ ἀναγκαία· ἡ λογική σύλληψη τῆς ἔννοιας θὰ ἀναδείξει τὸν ἀναγκαῖο χαρακτήρα της ὥστε νὰ διαμορφωθεῖ πλαίσιο θεωρίας καὶ θεωρίας τῆς ιδέας. Στὸ πλαίσιο αὐτὸ θὰ ἐκδηλωθεῖ καὶ ἡ τάση φανέρωσης τοῦ ὄντος. Ὑπάρχει δυναστική ἐξάρτηση μεταξύ τοῦ ἀναγκαίου λογικά χαρακτήρα τῆς ἔννοιας καὶ τῆς εὐδαιμονικῆς ἀποκάλυψης τοῦ ὄντος. Ἡ διαλεκτική εἶναι αὐτὴ πού θὰ δημιουργήσει τὶς σχέσεις ἐξάρτησης πού ἀναπτύσσονται στὸ πλαίσιο αὐτό. Τὶς σχέσεις αὐτὲς διαπερνᾷ ἡ ἀκτίνα τῆς ἐξαίφνης ἀποκάλυψης, πού δένει τὸ συλλογιστικὸ μὲ τὸ ἐνορατικὸ μὲ δεσμὸ πού δὲν εἶναι οὔτε τυχαῖος, οὔτε ἀπρόβλεπτος, ἀλλὰ ἐρωτικός⁹⁶, μάθημα «ῥητὸν οὐδαμῶς»⁹⁷. Ἡ διαλεκτική, ἔτσι, ὡς ἐρωτική μετριάζει τὸ νοησιαρχικὸ χαρακτήρα της, καθὼς ἀναδεικνύει τὸ στοιχεῖο τῆς σχέσης⁹⁸ (τοῦ διανοητοῦ πρὸς τὸ νοητό, τοῦ λογικοῦ πρὸς τὸ ποιητικόν, τοῦ κάτω πρὸς τὸ ἄνω⁹⁹, τοῦ ἐρωτᾶν καὶ ἀποκρίνεσθαι¹⁰⁰) ὡς οἶονεὶ ἀναβαθμὸ πού παράγει νόημα καὶ ἐστιάζει στὴ ζήτηση τῆς ἀλήθειας, ὡς θεωρίας καὶ βίωσης ταυτόχρονα. Ἡ τάση της νὰ σχηματοποιήσει συλλογιστικὰ τὸ διάνυσμα ἀπὸ τὴν πολλαπλότητα τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου στὴν ἐνότητα τοῦ τέλειου¹⁰¹, ὥστε νὰ προσληφθεῖ καὶ βιωματικὰ τὸ κάλλος, ἐνεργοποιεῖ τὸν προμηθεϊκὸ χαρακτήρα της, καθὼς ἀφορᾷ σὲ διασκελισμοὺς πού ἐπιδιώκουν μία τελειότητα, ἐσωτερικευμένη νοητικὰ καὶ ἀξιοποιημένη διαλεκτικὰ.

Ἡ ψυχὴ μὲ τὴ λογικὴ καὶ ἐρωτικὴ ἢ ποιητικὴ της διάσταση καὶ τὸ χαρακτηριστικὸ τῆς ἐνότητας¹⁰² ἔχει βασικὸ ρόλο στὴ διαδικασία αὐτή, γιατί συναρπάζεται, ἐνθουσιάζεται ἀπὸ τὸ κάλλος¹⁰³, εἶναι ἡ μόνη, πού ὄχι μόνο σμιλεύεται γνωσιακὰ γιὰ νὰ γεννήσει τὸ ἀληθές, ἀλλὰ καὶ ἀπολαμβάνει τὴν αἰσθητικὴ τῆς διαλεκτικῆς· ἡ ψυχὴ διασφαλίζει εὐδαι-

95. Πβ. τοὺς ἀναβαθμοὺς στὸ Συμπόσιο, 210a-211d.

96. Πβ. Συμπ., 210a-212a. Πβ. ἐπίσης καὶ M. O'BRIEN, *The Socratic Paradoxes and the Greek Mind*, The University of N. Carolina Press, 1967, σσ. 219-221, 227.

97. Ζ' Ἐπιστ., 341c-d.

98. Τὸ στοιχεῖο τῆς σχέσης (σχετικὴ ἄρνηση, σχετικὴ ἀντίθεση) θὰ ἀνοίξει προοπτικὰ τὸ δρόμο γιὰ τὴν ἀξιοποίηση τῆς ἀντίφασης στὸν κόσμον τῆς διαλεκτικῆς. Σχετικὰ πβ. Σ. ΔΕΛΗΒΟΓΙΑΤΖΗ, *Ζητήματα Διαλεκτικῆς*, Θεσσαλονίκη, ἐκδ. Ζήτηρος, 2000, σσ. 12, 22-23.

99. Πβ. Πολιτ., 533a-d.

100. Πβ. Φαίδ. 78d καὶ Γοργ., 462a.

101. Πβ. Συμπ., 191d3: «ἐπιχειρεῖν ποιῆσαι ἐν ἐκ δυοῖν».

102. Πβ. Θεαίτ., 185e, 190a· Πολιτ., 519c8: «σὺν ὅλῃ τῇ ψυχῇ».

103. Συμπ., 211d καὶ 211e: «τί δήτα, ἔφη, οἴομεθα, εἰ τῷ γένοιτο αὐτὸ τὸ καλὸν ἰδεῖν εἰλικρινές, καθαρὸν, ἄμεικτον».

μονίας κορύφωση, καθώς απομακρύνει διά παντός τή διαλεκτική από τὸν κατακερματισμὸ καὶ τὴν καταστροφή¹⁰⁴.

Ἡ πλατωνικὴ διαλεκτικὴ εἴτε ὡς διαλεκτικὴ τῆς ανάμνησης, τῆς ἐπανάληψης τοῦ εἶδους, εἴτε ὡς ἐπιστήμη τῆς συμπλοκῆς, μιὰ τέχνη τῆς ὕφανσης¹⁰⁵ (*Πολιτικός*), διεξέρχεται καὶ ἐλέγχει τὸ μερικὸ καὶ ὑποκειμενικὸ (γνώση αἰσθητῶν / δοξαστῶν) σκοπεύοντας τὸ καθολικὸ (γνώση τῶν ἰδεῶν). Δένει τὸ ἐπιμέρους μὲ τὸ ὅλον, ἐποπτεύει τὴν ἐξέλιξη τῆς ἔννοιας τόσο ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ ὑποκειμένου ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ ἀντικειμένου τῆς γνώσης, ὥστε ἡ διαμόρφωσή της, ἡ διατύπωση τῆς κρίσης, ἡ νοητικὴ πρόσληψη καὶ παραγωγή της νὰ γίνονται στὴ βάση αὐστηροῦ γνωσιολογικοῦ χειρισμοῦ. Διερευνᾷ ὅλο τὸ φάσμα τῶν σχέσεων τῶν ἐννοιῶν: τῆς ὑπόταξης (λογικῆς/τελεολογικῆς), τῆς παράταξης, τῆς διαίρεσης στὰ εἶδη, τῆς συμπλοκῆς καὶ ἀπεμπλοκῆς (συνταιριάσματος/μὴ συνταιριάσματος), τῆς σχέσης τοῦ πέρατος πρὸς τὸ ἄπειρον¹⁰⁶, τοῦ ἐνὸς πρὸς τὰ πολλά, τοῦ ἰδίου πρὸς τὸ ἄλλο. Ἡ διαλεκτικὴ αὐτὴ διερεύνηση ἔχει λογικὸ χαρακτήρα καὶ ἐλέγχει τόσο τὸ καθεστῶς τῆς ὑπόστασης τῆς ἔννοιας ὅσο καὶ τὶς σχέσεις της μὲ τὶς ἄλλες ἔννοιες. Ἡ αὐθυπαρξία τῆς ιδέας, ἡ ἀμετάβλητη, αἰώνια καὶ ὑπερχρονικὴ φύση της ἐγγυᾶται τὴν ὑπόσταση τῆς ἔννοιας καὶ διασώζει τὴ γλωσσικὴ χρῆση της. Ἡ πλατωνικὴ διαλεκτικὴ, τῆς ὥριμης περιόδου θὰ ἀποκτήσει καὶ τὸ χαρακτηριστικὸ τῆς κίνησης, τῆς μετάβασης, πού ὑπηρετεῖ τὴ λογικὴ μιᾶς φιλοσοφίας τῆς ταυτότητας, ἡ ὁποία, στὴν πλατωνικὴ τῆς ἐκδοχῆ, εἶναι δεκτικὴ στὶς ποιοτικὲς ἐκεῖνες μεταβολές πού στόχο ἔχουν τὴ θεμελίωση τῆς ἐνότητας δυνάμει τῆς ἀξιολόγησης τῶν σχέσεων καὶ τῆς θετικῆς ἀξιοποίησής τους. Μὲ τὴ διαλεκτικὴ ἐξ ἄλλου δίνεται φιλοσοφικὸ περίγραμμα στὴν ἔννοια τῆς κίνησης (ἡ ὁποία εἶναι ἀρκετὰ ἀναβαθμισμένη στὴν πλατωνικὴ ὀπτική)¹⁰⁷. Πρόκειται γιὰ μιὰ διαλεκτικὴ τῆς συνέχειας καὶ ὄχι τῆς ἀσυνέχειας¹⁰⁸, δὲν ὑπάρχει ρήξη, ἀλλὰ

104. Αὐτὸ θὰ τὸ κατορθώσει μέσα ἀπὸ τὴν ἐννοιολογικὴ ἐνοποίηση τοῦ πολλαπλοῦ, τὴ σωτηρία του ἀπὸ τὴ φθορά. Πβ. I. N. ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ, *Εἰσαγωγή στὸν Πλάτωνα*, ἐνθ' ἄν., σσ. 18, 160, 161, 165 καὶ N. I. ΜΠΟΥΣΟΥΛΑ, *Ἐκσταση, Μύηση καὶ Ὑπέρτατη Ἐποπτεία στὸ Συμπόσιο τοῦ Πλάτωνα*, *Φιλοσοφία*, ἐκδ. Κέντρο Ἑρεῦνης τῆς Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας, Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, 1975-76, σσ. 190-200.

105. Πβ. J. DERRIDA, ἐνθ' ἄν., σσ. 156-7.

106. Πβ. *Φίλ.*, 23c-24a, 25d-26c.

107. Σχετικὰ πβ. J. B. SKEMP, *The Theory of Motion in Plato's Later Dialogues*, Amsterdam, Adolf M. Hakkert Publisher, 1967, σσ. 10, 13. Ἀναλυτικὴ περιγραφή τῆς κίνησης, ὡς φορᾶς καὶ ἀλλοίωσης ἔχουμε στὸ *Θεαίτητο*, 181d-183c. Γιὰ τὴν κίνηση τῆς ψυχῆς πβ. *Φαῖδρ.*, 245c-246a.

108. Παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ἀσυνέχεια αἰσθητοῦ καὶ νοητοῦ εἶναι ὄντολογικά καὶ γνωσιολογικά θεμελιωμένη στὸν Πλάτωνα, τὸ χάσμα αὐτὸ ἐρχεται νὰ καλύψει γνωσιοθεωρητικὰ ἡ νόηση μέσω τῆς ἰδιομορφίας καὶ ὑπερχρονικότητος τῶν ἀντικειμένων της, τῶν ἰδεῶν.

μετάβαση, αντίστιξη· ο κόσμος της επιστροφής (ανάμνηση) έτσι, είναι όχι μόνο ανοιχτός, αλλά και προκλητικός.

Ἡ πλατωνική διαλεκτική είναι κατεξοχήν φιλοσοφική, γιατί ὁρέγεται καὶ προσεγγίζει τὸ ἀπόλυτο διὰ τοῦ λόγου, ἐποπτεύει τὸ ὅλον χωρὶς νὰ χάνει στιγμή ἀπὸ τὴν ἐμπλοκὴ καὶ περιπλοκὴ τοῦ ἐπιμέρους στὸ ἐμμένον. Διασφαλίζει ἔτσι τὴ γνώση τῆς πραγματικότητας τόσο στὴν πολυπλοκότητα ὅσο καὶ στὴν ἐνιαία μορφή της, προετοιμάζει τὴν ἐν ἑαυτῷ βεβαιότητα τοῦ πνεύματος – στὸ ὅποιο θὰ δώσει αὐτοδύναμη ὑπόσταση ὁ διαφωτισμὸς – ὥστε νὰ ἀντέξει τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ φαινομένου συνώνυμη μὲ τὴν αὐτοπαρουσίαση τοῦ ἀπολύτου στὸν Hegel. Ἡ πλατωνική διαλεκτική εἶναι, ὅμως, καὶ παιδευτική¹⁰⁹, γιατί δίνει ἐκεῖνο τὸ περίβλημα τῆς συλλογιστικῆς διαδικασίας ποὺ ἐνεργοποιεῖ θετικὰ τὴν ἀξία, καθὼς στοχεύει στὴν οὐσία της. Ἡ φιλοσοφική, παιδευτική καὶ λογικὴ ὑπόσταση τῆς διαλεκτικῆς νομιμοποιεῖ τὸν προμηθεϊκὸ χαρακτήρα της, καθὼς ὄχι μόνο φέρει σὲ ἄρμονία τὸν λόγο μὲ τὴν ἀξία, ἀλλὰ καὶ καθιστᾷ ἀναγκαῖα τὴ συμμετοχὴ τοῦ δεσμοῦ αὐτοῦ στὴν ἔνταση τοῦ πραγματικοῦ.

Εἴτε μὲ τὸν προμηθεϊκὸ χαρακτήρα, ποὺ ἔχει ἡ πλατωνική διαλεκτική, εἴτε μὲ τὸν ἐπιμηθεϊκὸ, ποὺ ἔχει ἡ ἐγελιανή¹¹⁰ (ἡ ὁποία συνδέει τὴ διαλεκτικὴ μὲ τὴν ἱστορία), αὐτὸ ποὺ ἔχει σημασία στὴν προσέγγιση τοῦ διαλεκτικοῦ στοχασμοῦ, (στὴν ἱστοριοφιλοσοφικὴ του προσέγγιση) εἶναι ἡ ἐπεξεργασία τῆς ὑπόστασης τῆς ἔννοιας, ἡ κραταίωση τοῦ λογικοῦ χαρακτήρα της ἔτσι ὥστε νὰ ἀποκτήσει δυναμικὴ μὲ εὐεργετικὴ ἐπίδραση στὴν κοινωνία. Ἡ ἐπανεύρεση τοῦ ἰδίου διαμεσολαβημένα (ὄντολογικὰ στὸν Πλάτωνα, φαινομενολογικὰ στὸν Hegel) διέπει τὴν ἐπεξεργασία τῆς ἔννοιας, προσδιορίζοντας, ὅμως, ταυτόχρονα τὸν ἀναγκαῖο χαρακτήρα ἐμφάνισής της στὸ γίγνεσθαι εἴτε μὲ τὴ λογικὴ τῆς ἀπολυτοποίησης¹¹¹ τῆς ἐμφάνισής της εἴτε μὲ τὴ λογικὴ τῆς ἀναγωγῆς τοῦ εἰδικοῦ στὸ καθολικόν, τῆς ἐπικοινωνίας τῶν ἰδεῶν μεταξύ τους.

Ἡ ἔννοια ὡς ἀποκάλυψη τοῦ ὑπερβατικοῦ (τῆς ὄντολογικῆς ἀλήθειας ὡς status στὸν Πλάτωνα) – μὲ στόχο νὰ ἀποκαλυφθοῦν ἐκεῖνες οἱ ἠθικὲς

109. Πβ. *Τίμ.*, 86e-87c.

110. «Γιὰ τὸν Hegel ἡ πλατωνικὴ ἰδέα ἀποτελεῖ προῖόν διαμεσολάβησης οὐσίας καὶ φαινομένου, ὑποκειμενικότητας καὶ ἀντικειμενικότητας σ' ὅλες τὶς φάσεις τοῦ ὑποκειμενικοῦ, ἀντικειμενικοῦ καὶ ἀπόλυτου πνεύματος. Ὁ Hegel ἀξιοποίησε μ' αὐτὸν τὸν τρόπο τὸ “διάλογό” του μὲ τὸν Πλάτωνα γιὰ νὰ “διαμορφώσει” μιὰ “διαλεκτικὴ” μέθοδο καὶ θεωρία τῶν ἰδεῶν, ποὺ θὰ τοῦ ἐπέτρεπαν μιὰ “ὑπέρβαση” τῶν ρηγμάτων καὶ διχασμῶν τοῦ ὑπερβατολογικοῦ φιλοσοφικοῦ λόγου», πβ. Δ. ΜΑΡΚΗ, *Ὑπὸ τὴν σκιάν τοῦ Πλάτωνος, δοκίμια Εὐρωπαϊκῆς Φιλοσοφίας*, Ἀθήνα, ἔκδ. Στάχυ, 1996, σ. 18.

111. Πβ. καὶ Andries SARLEMJN, *Hegel's Dialectic*, D. Reidel Publishing Company, 1975, σσ. 47, 107, 110.

καὶ διανοητικὲς ἀρετὲς καὶ δυνάμεις ποὺ θὰ καθοδηγήσουν τὴν ἀνθρωπότητα στὸ ἀγαθό –, ἡ ὡς φαινομενολογία (στὸν Hegel) ἀπετέλεσε ὄχημα ἐξήγησης τοῦ πραγματικοῦ καὶ ἀξιολογικὸ κριτήριον ἀκεραΐωσης τῆς ἀξίας. Εἰδικότερα σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὸν Πλάτωνα ἡ σύνδεση ἔννοιας καὶ ἀξίας ἀποτελεῖ τὸ συνδετικὸ κρίκο μεταξὺ πραγματικότητας καὶ νόησης, αἶροντας, τρόπον τινά, τὸ μπερξονικὸ ἐπιχείρημα¹¹², τὸ ὁποῖο προσάπτει ὡς μειονέκτημα τῆς πλατωνικῆς ἀποψης τὴ μεταφυσικὴ θεμελίωση τῆς ἀντίθεσης αἰσθητοῦ/νοητοῦ¹¹³, τὴν ὑπερχρονικὴ καὶ ἔξω-πραγματικὴ σύλληψη τῆς θεωρίας τῶν ἰδεῶν (ἡ πλατωνικὴ ἀντίληψη γιὰ τὴν ἰδέα, ἂν καὶ δίνει τελειότητα καὶ πληρότητα στὸ σύστημα, ἀδυνατεῖ ἐν τούτοις νὰ ἐξηγήσῃ τὴ μεταβολή, παρὰ μόνον μειωτικά, διὰ τῆς ἐλαττώσεως, τῆς κίνησης ὄντολογικὰ πρὸς τὰ κάτω). Ἡ σύνδεση τοῦ γνωσιακοῦ μὲ τὸ ἠθικὸ φαίνεται καὶ στὸ τέλειον καὶ ἄριστον δημιουργήματα τοῦ κόσμου ποὺ προῆλθε ἀπὸ ἓνα δημιουργὸ θεό, καθοριστικὸ κατηγορήματα τοῦ ὁποῖου εἶναι ἡ ἀγαθότης¹¹⁴, ὡς ἔλλογος φρόνησις, καὶ παραδόθηκε στὸν ἄνθρωπο, καθοριστικὸ κατηγορήματα τοῦ ὁποῖου εἶναι ἡ νόηση.

Ὡς πολιτικὸ αἶτημα στὴν ἐγελιανὴ ὀπτική τοῦ ἱστορισμοῦ ἡ στάσις τῆς φιλοσοφίας ἀντίκρου στὸ ἱστορικὸ γίγνεσθαι εἶναι ἐπιμυθεϊκὴ. Ἡ φιλοσοφία ἀπλὰ ἔχει τὴ δυνατότητα νὰ συλλάβῃ τὸ νόημα τῶν μορφῶν τῆς ζωῆς, ποὺ ἔχουν ἤδη ἀποκρυσταλλωθεῖ στὴν ἱστορικὴ πραγματικότητα. Ὡς ἠθικοπολιτικὸ αἶτημα στὴν πλατωνικὴ ἐκδοχὴ ἡ φιλοσοφία ἔχει προμηθεϊκὸ χαρακτήρα, γιατί παραγεί, στὴ βάση λογικῶν προϋποθέσεων (νόηση-διαλεκτικὴ-ἐννοια), παιδευτικὸ ἀγαθὸ ποὺ ἐμπνέει τὶς ἀνθρώπινες συνειδήσεις ὥστε νὰ θεμελιώσουν ὀρθὴ πολιτεία. Ὁ πολιτικὸς στόχος τοῦ Πλάτωνος ἔχει συνεπῶς ἠθικὰ καὶ γνωστικά¹¹⁵ ἐρεί-

112. Πβ. Ε. ΜΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΥ, *Ἡ κριτικὴ τοῦ Πλατωνισμοῦ παρὰ Bergson*, Θεσσαλονίκη, 1968, σσ. 49, 65.

113. Σχετικὰ πβ. Β. RUSSELL, *History of Western Philosophy and its Connection with Political and Social Circumstances from the Earliest Times to the Present Day*, London, Allen & LTD, 1961, σσ. 135-146.

114. Πβ. *Τίμ.*, 29e-30a. Ἡ ἀγαθότης τὸ θεοῦ στὸν *Τίμαιο* εἶναι συνταυτισμένη μὲ τὸ λογισμὸ καὶ τὸ νοῦ. «Βουλευθεὶς γὰρ ὁ θεὸς ἀγαθὰ μὲν πάντα...» (30a2) ἔφερε τὴν τάξιν καὶ τὴν τελειότητα. «Θέμις δ' οὐτ' ἦν οὐτ' ἔστιν τῷ ἀρίστῳ δρᾶν ἄλλο πλὴν τὸ κάλλιστον» (30a6-7). Ἡ ἀγαθότης τοῦ θεοῦ δὲν ἐπιδιώκει μόνον τὸ ἀγαθόν, ἀλλὰ καὶ τὸ κάλλιστον. Τὸ κάλλιστον αὐτὸ δημιουργήματα, ὅμως, δὲ θὰ μπορούσε νὰ προκύψῃ χωρὶς τὴ συνδρομὴ τοῦ νοῦ, τοῦ λογιστικοῦ τῆς ψυχῆς (30b-c). Πβ. ἐπίσης *Πολιτ.*, 381b4: «Ἀλλὰ μὴν ὁ θεὸς γέ καὶ τὰ τοῦ θεοῦ πάντα ἄριστα ἔχει», καὶ 381c-d, ἀλλὰ καὶ *Θεαίτ.*, 176c: «Θεὸς οὐδαμῇ οὐδαμῶς ἄδικος, ἀλλ' ὡς οἷόν τε δικαιότατος».

115. Πβ. *Πολιτ.*, 409d, 424a-d, 427d-428d, 590b-e, 540e. Πβ. ἐπίσης καὶ G. C. FIELD, *Plato and his Contemporaries, A Study in 4th Century Life and Thought*, University paperbacks, Methuen & Co LTD, 1967, σ. 16.

σματα. Τὸ πολιτικό του ὄραμα, ἡ ἄριστη πολιτεία, στηρίζει τὶς μεθοδολογικὲς βάσεις τῆς σ' ἓνα ἠθικό-γνωστικό, ἀνθρωπολογικό αἶτημα: Τὸ βλέμμα τῶν φιλοσόφων, τῶν οἰκιστῶν¹¹⁶, ποὺ θὰ ἐπιδιώξουν αὐτὸν τὸ στόχο, πρέπει νὰ ἀτενίζει τὴν ἰδέα τοῦ δικαίου, τοῦ ὠφέλιμου, τῆς ἀρετῆς, τοῦ ὀσίου (κι ὄχι ἐπιβλαβῆ καὶ συγκεχυμένα ἔκδοχά τους) κι αὐτὸ δὲ μπορεῖ νὰ ἐπιτευχθεῖ χωρὶς τὸν ἀκριβῆ καὶ μόνιμο προσδιορισμὸ τῶν ἐννοιῶν αὐτῶν.

Ἡ ἐννοια λογικὰ διαμορφωμένη καὶ νοητικὰ ἀναβαθμισμένη ἀπὸ τὴ διαλεκτικὴ ἀναδεικνύει τὴν ἀναγκαιότητα τῆς ὑπαρξῆς τῆς στὴν προμηθεϊκὴ ὀπτικὴ τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας, γιατί ἀποκτᾶ δύναμη παρέμβασης στὴν πραγματικότητα μὲ τὴ γνωστικὴ τῆς ὑπόσταση καὶ τὸν ἠθικό τῆς προσανατολισμὸ καὶ γιατί ἀποκαλύπτει ἐκείνη τὴ γνώση ποὺ ἐπιτρέπει τὴν πρόβαση στὸ ἀνυπόθετον¹¹⁷. Μὲ τὴν πλατωνικὴ διαλεκτικὴ τὸ ἐλληνικὸ πνεῦμα στίς ὑψηλότερες φιλοσοφικὲς στιγμές του καταφάσκει τὴν ἀνθρώπινη ζωὴ στὴν ἐνότητα καὶ πολλαπλότητά τῆς καὶ μετέρχεται τρόπους ἀναγωγῆς καὶ διάτασής τῆς πρὸς ὑπατες ἀξίες, γνωστικὲς, ἠθικὲς, πολιτικὲς. Ἡ διαλεκτικὴ διευκολύνει τὸ ἐγχείρημα αὐτὸ τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας, καθὼς ὀργανώνει τὸ ἐπιχείρημά τῆς.

Κερασένια ΠΑΠΑΛΕΞΙΟΥ
(Θεσσαλονίκη)

116. Πβ. Πολιτ., 379a, 419b-c.

117. Πβ. Πολιτ., 510b7.

THE LOGICAL CHARACTER OF THE CONCEPTION IN PLATO'S DIALECTIC

S u m m a r y

Plato recognizes the promitheic mission of philosophy in historical reality, because he has confidence in the moral strength of the human being and propounds his philosophical argument as a counterbalance to the moral and political decline of his era. By his philosophical thought intends to form the reality in the base of principles and general conceptions and through dialectic, which seeks the unit, the truth and the essence.

The preparation of the logical character of conceptions is supported in the following presuppositions:

1. In the search of sure definition.
2. In the division and synopsis.
3. In the apprehension of unity.
4. In the conception of essence and truth.

The conception logically shaped and intellectually upgraded from dialectic indicates the necessity of its existence in Plato's philosophy, because it actually acquires force of intervention in reality with its cognitive hypostasis and its moral orientation and because it reveals that knowledge which "allows" the view of *anypotheton*, the moral, political and cognitional perfection. The dialectic will facilitate the enterprise of Plato's philosophy, because it organises its argument.

Kerasenia PAPALEXIOU